

РЕМ

РЕГУЛАТОРНО
ТЕЛО ЗА
ЕЛЕКТРОНСКЕ
МЕДИЈЕ

Број: 1069/2024/3
Датум: 24.10.2024. године
Београд

**ИЗВЕШТАВАЊЕ О МАСОВНИМ
УБИСТВИМА У
ОГЛЕДНОЈ ОСНОВНОЈ
ШКОЛИ „ВЛАДИСЛАВ
РИБНИКАР“, ДУБОНИ И
МАЛОМ ОРАШЈУ**

Извештај за период 3. мај – 9. мај 2023. године

СЛУЖБА ЗА НАДЗОР И АНАЛИЗУ
Београд, 2024.

Садржај

I поглавље

Увод.....	3
Поступања РЕМ-а пре трагичних догађаја.....	4
Поступања РЕМ-а након трагичних догађаја.....	7
Структура Извештаја, методологија, предмет и циљеви.....	10
Законски оквир.....	13

II поглавље

Анализа програмских садржаја пружалаца медијских услуга.....	22
РТС 1.....	23
РТВ Пинк.....	30
Хепи ТВ.....	36
ТВ Прва.....	42
ТВ Б92.....	47

III поглавље

ЗАВРШНА РАЗМАТРАЊА И ПРЕПОРУКЕ.....	52
-------------------------------------	----

Уводно поглавље

УВОД

У Републици Србији 3. и 4. маја 2023. године догодила су се два масовна убиства у којима је страдало деветнаест недужних жртава, од којих већина није имала више од петнаест година. Најпре се 3. маја догодила трагедија у Огледној основној школи „Владислав Рибникар“ на Врачару када је тринаестогодишњи ученик седмог разреда ове школе пуцао из очевог пиштоља и том приликом убио радника обезбеђења и деветоро ученика, док је ранио наставницу и петоро ученика. Малолетни починилац злочина приведен је након што је позвао полицију, али будући да није имао навршених четрнаест година и није био кривично одговоран у тренутку извршења злочина, смештен је у адекватну психијатријску установу ради посматрања, док је убрзо након пуцњаве био ухапшен и његов отац због сумње да је извршио тешко кривично дело против изазивања опште сигурности. Само дан касније, 4. маја, у вечерњим сатима у селима Дубона и Мало Орашје, у близини Младеновца и Смедерева, дошло је до још једног масовног убиства када је двадесет једногодишњи младић пуцао из аутоматског оружја и усмртио девет младих особа и ранио њих дванаесторо. Након целовечерње потраге за починиоцем овог злочина, осумњичени је приведен наредног јутра, 5. маја, у селу Вињиште, недалеко од Крагујеваца.

У протекле две деценије у Републици Србији забележено је пет масовних убистава, да би се за свега два дана у мају 2023. године догодила два масовна убиства на територији Београда и оближњег Смедерева. Целокупно друштво занемело је након стравичних злочина, док су се медији који су информисали јавност о овим догађајима суочили са великим изазовом приликом извештавања. Имајући у виду право јавности да зна и буде обавештена, али са друге стране етичке и професионалне стандарде којих су били дужни медији да се придржавају, посебно зато што су махом страдала деца која уживају највиши степен заштите у области пружања медијских услуга, као и због, уопштено говорећи, могућих последица¹ неодговорног медијског извештавања, Регулаторно тело за електронске медије (у даљем тексту: РЕМ, односно Регулатор) сматра да је од изузетног значаја анализа начина на који је извештавано о овим трагедијама. Као подршка „Радној групи за успостављање Меморијалног центра у знак сећања на жртве масовног убиства у Огледној основној школи Владислав Рибникар“, основаној Одлуком Владе Републике Србије, као и у циљу осветљавања пожељних, односно, непожељних начина информисања јавности о трагичним догађајима, Регулатор је израдио анализу извештавања о масовним убиствима у ООШ „Владислав Рибникар“, Дубони и Малом Орашју, којом су обухваћени програмски садржаји пет пружалаца медијских услуга.

Стручна служба РЕМ-а анализирао је програм Првог канала Радио телевизије Србије: РТС 1 и четири комерцијална пружаоца медијске услуге са дозволама за покривање целокупне територије Србије: РТВ Пинк, Хепи ТВ, ТВ Б92 и ТВ Прва. Анализа програмских садржаја наведених медија подразумевала је целодневни надзор приказаног програма у периоду од 3. до 9. маја 2023. године. Самим тим, ова анализа представља увид у објављени програм дела електронских медија непосредно након масовних убистава 3. и 4. маја 2023. године, док подаци до којих се дошло

¹ Између осталог, међу научним круговима заступљена је теорија да начин извештавања медија о трагичним догађајима, попут масовног убиства, суицида и терористичког напада може допринети њиховој имитацији, односно опонашању.

представљају јединствену основу за препознавање евентуалних пропуста који су прављени приликом извештавања о трагичним догађајима, као и даље разматрање стања у електронским медијима у циљу унапређења њиховог понашања у евентуалним будућима кризним ситуацијама, истовремено надајући се да се трагедије налик овим, више никада неће поновити. Извештај који је сачинио Регулатор, односно израђена анализа у појединим дескриптивним сегментима превазилази законом, односно подзаконским актима, одређен медијски регулаторни оквир, у циљу осветљавања простора за превентивно деловање, као и даље унапређење постојећег регулаторног оквира који се односи на медијско извештавање о масовним убиствима.

ПОСТУПАЊА РЕГУЛАТОРНОГ ТЕЛА ЗА ЕЛЕКТРОНСКЕ МЕДИЈЕ ПРЕ ТРАГИЧНИХ ДОГАЂАЈА

■ Меморандум о начину извештавања и спречавању суицида (10. мај 2021. године)

Регулаторно тело за електронске медије, Министарство здравља Републике Србије и Клиника за психијатријске болести „Др Лаза Лазаревић“ потписали су 10. септембра 2021. године Меморандум о сарадњи² ради подстицања пружалаца медијских услуга на развој професионализма приликом информисања о трагичним догађајима, и у исто време ради превентивног поступања у циљу спречавања суицида. Потписани Меморандум подразумева, између осталог, давање општих смерница о медијском извештавању о суициду, прецизније, правила која ближе дефинишу начине како треба, односно, како не треба извештавати јавност о догађајима попут ових. Будући да масовна убиства која су се догодила 3. и 4. маја 2023. године у ООШ „Владислав Рибникар“, Дубони и Малом Орашју представљају трауматичне догађаје којима треба посветити посебну пажњу приликом извештавања, као што треба чинити и приликом извештавања о суициду, у наставку следе смернице о начинима извештавања медија о суициду, које су саставни део потписаног Меморандума.

² <https://www.rem.rs/sr/arhiva/vesti/2021/09/potpisan-memorandum-o-nacinu-izvestavanja-i-sprecavanju-suicida>

СМЕРНИЦЕ КАКО НЕ ИЗВЕШТАВАТИ О СУИЦИДУ

1. ПОЈЕДНОСТАВЉЕНО - представљањем суицида као резултата једног догађаја, или пак „мистериозног, необјашњивог чина без знакова упозорења“.

Суицид је резултат комплексне интеракције низа фактора, од којих је непосредни узрочник само једна од карика тог низа. Корисно је нагласити да многобројни чиниоци утичу на суицид (ментални и поремећаји понашања, злоупотреба супстанци, телесна болест, породични проблеми, међуљудски конфликти, животне трауме и стресори). Истраживања су показала да су људи чији је суицид изгледао као да је изазван неким одређеним догађајем, често имали менталне проблеме који нису били препознати од стране породице, пријатеља и окружења.

2. ПРОДУЖЕНО, ПОНОВЉЕНО давање велике медијске пажње одређеном случају суицида, без обзира ко је особа која је изгубила битку са животом. Велика медијска пажња посвећена одређеном случају (а најчешће су у питању јавне личности), може довести до појачаних суицидалних идеја код рањиве популације, односно младих особа.

3. СЕНЗАЦИОНАЛИСТИЧКО ИЗВЕШТАВАЊЕ И УЗ НЕПОШТОВАЊЕ ПРИВАТНОСТИ И ДОСТОЈАНСТВА ЖРТВЕ ТАКВОГ ДОГАЂАЈА, ЖРТВИНИХ СРОДНИКА ИЛИ ДРУГИХ ЖРТВИ БЛИСКИХ ЛИЦА извештавање о суициду на исти начин као у случајевима криминала, са „бомбастичним“ насловима, коментарима и изјавама очевидаца. Избегавати насловне стране, као и коришћење неадекватних израза као што су починио суицид, успешан/неуспешан суицид.

4. НАВОЂЕЊЕ ДЕТАЉНОГ ОПИСА МЕТОДА СУИЦИДА И НА НЕПРИМЕРЕН НАЧИН СПЕКУЛАЦИЈЕ О УЗРОКУ, ТОКУ И ПОСЛЕДИЦАМА ТРАГИЧНОГ ДОГАЂАЈА, БРОЈУ ЖРТАВА ТРАГИЧНОГ ДОГАЂАЈА, ЊИХОВОМ ИДЕНТИТЕТУ и њиховом **СТАЊУ НАКОН ДОГАЂАЈА** - Превише детаљно извештавање о случају - детаљне информације о плану, механизмима и начину на који је особа себи одузела живот, графичке илустрације и слике са лица места, могу олакшати опонашање начина суицида. Истраживања су показала да извештаји о суициду имају већи утицај на опонашање метода, него саму учесталост. Одређена места (мостови, стене, високе зграде, пруге итд.) традиционално се повезују са суицидом, те додатни публицитет повећава ризик да их искористи већи број људи. Свакако треба избегавати детаљни опис метода, односно начин набавке средства за извршење суицида.

5. ПРЕДСТАВЉАЊЕ СУИЦИДА КАО РЕШЕЊА ЗА ПОСТИЗАЊЕ НЕКОГ ЦИЉА представљање суицида као начина на који се особа изборила са неким проблемом (личним, породичним, финансијским), као решења за постизање неког циља, излаз из ситуације. Не тражите кривце и немојте окривљавати никога - увек постоје алтернативе суициду!

6. ГЛОРИФИКОВАЊЕ СУИЦИДА ИЛИ ОСОБЕ КОЈА ЈЕ ПОЧИНИЛА СУИЦИД кроз романтизоване приказе, слике уплаканих погребних колона, опроштајних писама, „најава“ на друштвеним мрежама и слично, који могу оставити погрешан утисак да је суицид нешто што друштво популаризује, као начин истицања и скретања пажње на себе. Позитивна пажња која се даје преминулој особи, може довести до повређивања рањивих особа жељних пажње.

СМЕРНИЦЕ КАКО ИЗВЕШТАВАТИ О СУИЦИДУ

1. Препоручују се **МИНИМАЛИСТИЧКЕ И УМЕРЕНЕ ФОРМУЛАЦИЈЕ**, уместо сензационалистичких репортажа и наслова:

- Не би требало да је вест о суициду на насловним странама;
- упутно је користити фотографије из живота умрлог, а никако са лица места;
- извести у форми кратке репортаже, без детаља о начину;
- корисно је напоменути било који ментални проблем који је особа евентуално имала, као и алтернативе суициду.

2. Пожељно је **ИНТЕРВЈУИСАТИ СТРУЧЊАКЕ** за ментално здравље и **ЕКСПЕРТЕ** за област суицидалног понашања, уместо полиције и сведока, родбине, пријатеља и познаника преминулог.

- кроз разговор са професионалцима из области менталног здравља и потцртавање чињенице да је суицид узрокован менталним проблемом повећава се свест заједнице и ублажава стигматизација.

3. СТАТИСТИЧКЕ ПОДАТКЕ о суициду треба правилно интерпретирати.

- избегавати термине као што су „експлозија“ или „епидемија“ суицида, довољно је навести „пораст“ или „повећан број суицида“, уколико је примећен такав тренд.

4. У складу са претходно реченим, важно је водити рачуна о **ЈЕЗИКУ** који се користи:

- успешан/ неуспешан суицид – боље је рећи одузео себи живот, умро од суицида;
- починио суицид - као да је реч о криминалу, злочину или греху;
- епидемија суицида.

5. Уз извештај увек је препоручљиво **ПОНУДИТИ АЛТЕРНАТИВЕ СУИЦИДУ** које се пре свега односе на тачне информације о доступној професионалној помоћи тј. „Коме се обратити?“

- СОС линије за превенцију суицида;

- дежурне установе из подручја ургентне психијатрије;
- организације које брину о менталном здрављу грађана.

Наиме, пожељно је искористити причу и информисати читаоце и гледаоце о свим потенцијалним узроцима суицида, знацима упозорења, начинима превенције, као и могућим алтернативама и доступним третманима за помоћ у кризи.

6. Извештавање на овакав, одговоран начин, истовремено **УМАЊУЈЕ СТИГМУ О МЕНТАЛНИМ ПОРЕМЕЋАЈИМА** и смањује предрасуде и митове о суициду.

7. Никада не треба заборавити **ОЖАЛОШЋЕНЕ**

- Поруке саосећања у часовима туговања и обезбеђивање контакт телефона особа или организација које пружају подршку особама које су ожалошћене после суицида блиске особе, повећава вероватноћу да ће породица, пријатељи и стручњаци за ментално здравље интервенисати у суицидним кризама.

8. ИЗВЕШТАВАЊЕ О ДОБРИМ СТРАТЕГИЈАМА У ПРЕВАЗИЛАЖЕЊУ КРИЗЕ

- репортаже фокусиране на личне и индивидуалне приче о томе како је неко превазишао суицидалне идеје помажу у промовисању наде, охрабрују друге да потраже помоћ и смањују стигматизацију особа са менталним тешкоћама.

ПОСТУПАЊА РЕГУЛАТОРНОГ ТЕЛА ЗА ЕЛЕКТРОНСКЕ МЕДИЈЕ НАКОН ТРАГИЧНИХ ДОГАЂАЈА

Дан жалости (5, 6. и 7. мај 2023. године)

Регулаторно тело за електронске медије издало је 3. маја 2023. године саопштење³ поводом Дана жалости који је прогласила Влада Републике Србије на територији Републике Србије за 5, 6. и 7. мај 2023. године у оквиру кога је указано да пружаоци медијских услуга током пружања медијске услуге у наведеним данима емитују одлуку о проглашењу Дана жалости. Регулатор је саопштио да за време трајања Дана жалости, уместо хумористичких, забавних, ријалитија присилног окружења, фолклорних и других садржаја са забавном и народном музиком, пружаоци медијских услуга емитују музику и емисије прикладне Дану жалости и ускладе детаљну програмску шему у време дана жалости. Такође, у складу са одредбама које се односе на начин обележавања Дана жалости, Регулатор је препоручио емитовање уметничке и инструменталне музике молског тоналитета.

³ <https://www.rem.rs/sr/arhiva/vesti/2023/05/saopstenje-povodom-dana-zalosti>

☐ **Сећање на жртве масовних убиства у Огледној основној школи "Владислав Рибникар", Дубони и Малом Орашју (3. и 4. мај 2024. године)**

Савет Регулаторног тела за електронске медије пружио је пуну подршку предлогу „Радне групе за успостављање Меморијалног центра у знак сећања на жртве масовног убиства у Огледној основној школи Владислав Рибникар“, основаној Одлуком Владе Републике Србије, о начину обележавања годишњице масовних убиства у овој школи и у Дубони и у Малом Орашју, у програмима телевизијских и радијских пружалаца медијских услуга, са циљем очувања и неговања сећања, да као друштво освестимо величину трагедије која нам се догодила и позвало⁴ пружаоце медијских услуга да у дане:

- 3. маја 2024. године у 8 часова и 41 минут и
- 4. маја 2024. године у 22 часа и 32 минута

затамне екране, односно обуставе радијски програм у трајању од једног минута, са текстом: „3. и 4. мај 2023. Памтимо.“

Сви пружаоци медијских услуга обухваћени овом анализом – **РТС 1, РТВ Пинк, Хепи ТВ, ТВ Прва и ТВ Б92** одазвали су се, горе наведеном, позиву Регулатора и затамнили своје екране у трајању од једног минута у дане:

- **3. маја 2024. године у 8 часова и 41 минут и**
- **4. маја 2024. године у 22 часа и 32 минута са текстом: „3. и 4. мај 2023. Памтимо.“**

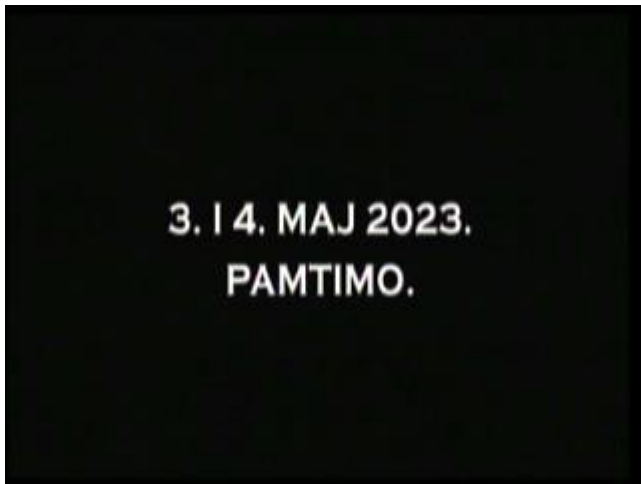
⁴ <https://www.rem.rs/sr/arhiva/vesti/2024/04/3-i-4-maj-2023-pamtimo>

PTC 1

РТВ Пинк

Хепи ТВ

ТВ Прва

ТВ Б92

СТРУКТУРА ИЗВЕШТАЈА; МЕТОДОЛОГИЈА; ПРЕДМЕТ И ЦИЉЕВИ; ЗАКОНСКА И ПОДЗАКОНСКА РЕГЛАТИВА;

ИЗВЕШТАВАЊЕ О МАСОВНИМ УБИСТВИМА У ОГЛЕДНОЈ ОСНОВНОЈ ШКОЛИ „ВЛАДИСЛАВ РИБНИКАР“, ДУБОНИ И МАЛОМ ОРАШЈУ“ представља резултат анализе програмских садржаја Првог програма Радио-телевизије Србије: РТС 1 и четири комерцијалне телевизије са покривањем целокупне територије Републике Србије: РТВ ПИНК, ХЕПИ ТВ, ТВ ПРВА и ТВ Б92, реализоване од стране Службе за надзор и анализу Регулаторног тела за електронске медије (РЕМ). Анализа је обухватила програме укупно пет предметних телевизијских канала у периоду од 3. маја до 9. маја 2023. године, у времену од 00-24 часа.

Структура Извештаја

Извештај се састоји из три главна поглавља:

- **I поглавље** – Уводно поглавље; у оквиру уводног дела Извештаја наведена су поступања Регулатора пре, односно након трагичних догађаја, а која су у непосредној вези са предметом ове анализе, потом методологија, предмет и циљеви Извештаја, као и преглед законских и подзаконских аката са акцентом на обавезе пружалаца медијских услуга током извештавања о трагичним догађајима и заштиту људских права, односно права малолетника у тим ситуацијама;
- **II поглавље** – Анализа програмских садржаја РТС 1, РТВ Пинк, Хепи ТВ, ТВ Прва и ТВ Б92 о начину извештавања о трагичним догађајима; централно поглавље чини пет засебних целина, односно анализу програмских садржаја сваког појединачног пружаоца медијске услуге у периоду 3. мај – 9. мај 2023. године, непосредно након што су се догодила масовна убиства у ООШ „Владислав Рибникар“, Дубони и Малом Орашју;
- **III поглавље** – Завршно поглавље; овај сегмент Извештаја чине завршна разматрања која обухватају, између осталог, издвојене акценте који представљају, такође, примере добре, односно лоше праксе током извештавања о трагичним догађајима, као и препоруке пружаоцима медијских услуга, конципиране наспрам уоченог у оквиру израђене анализе у оквиру II поглавља.

Законски оквир Извештаја

Законски оквир у којем се одвијало спроведено истраживање одређен је члановима **Закона о електронским медијима** („Сл. гласник РС“, број 92/2023). Приликом одређивања квалитативних законских обавеза током извештавања о трагичним догађајима од помоћи су биле и одредбе **Правилника о заштити права малолетника у области пружања медијских услуга** („Сл. гласник РС“ број 43/2024), односно **Правилника о заштити људских права у области пуцања медијских услуга** („Сл. гласник РС“ број 43/2024).

Методологија Извештаја

У методолошком смислу овај Извештај доноси анализу главних карактеристика програмских садржаја у оквиру којих је извештавано о масовним убиствима која су се догодила 3. и 4. маја 2023. године у Београду, односно квалитативну анализу садржаја који су били тематски посвећени овим догађајима. У спроведеном истраживању, односно израђеној анализи, коришћена је следећа метода:

- **Анализа садржаја** била је заснована на праћењу приказаног програма РТС 1, РТВ ПИНК, ХЕПИ ТВ, ТВ ПРВА и ТВ Б92 непосредно након што су се трагични догађаји догодили, у периоду од 3. до 9. маја 2023. године, ради стицања објективног увида у главне карактеристике приказаног програма ових медија. Посматран је целокупан приказани програм предметних ПМУ са циљем уочавања садржаја у оквиру којих је извештавано о масовним убиствима, са акцентом на сегменте који су спорни из угла поштовања законских одредби који се тичу заштите малолетника и поштовања људских права у области пружања медијских услуга, односно примере извештавања о овим догађајима, који су у складу са професионалним и етичким нормама.

Предмет Извештаја

Предмет ове анализе подразумева истраживање начина на који је извештавано о трагичним догађајима, односно понашања предметних пружалаца медијске услуге током извештавања о масовним убиствима у Огледној основној школи „Владислав Рибникар“ и селима Дубона и Мало Орашје, непосредно након њиховог одвијања 3. и 4. маја 2023. године; истраживање је спроведено у периоду 3. мај – 9. мај 2023. године, на пет телевизијских канала, међу којима је један канал Републичког јавног медијског сервиса, док су преостала четири комерцијални пружаоци медијске услуге са покривањем целокупне територије Републике Србије.

Предметни пружаоци медијске услуге		Категорије	Период
1.	РТС 1	Јавни медијски сервис	3. мај – 9. мај 2023. године
2.	РТВ Пинк	Комерцијални пружаоци медијске услуге са националним покривањем	
3.	Хепи ТВ		
4.	ТВ Прва		
5.	ТВ Б92		

Циљеви Извештаја

Основни циљ анализе подразумева утврђивање начина, односно главних карактеристика извештавања о масовним убиствима у ООШ „Владислав Рибникар“ и селима Дубона и Мало Орашје на програму сваког појединачног предметног ПМУ. У складу са Основним циљем анализе програмских садржаја ПМУ, дефинисани су остали циљеви, од којих се издвајају три главна циља.

1. **Први циљ** подразумева настојање да се кроз приказ домаћег медијског регулаторног оквира којим се уређује извештавање о трагичним догађајима, односно масовним убиствима, са посебним акцентом на одредбе које гарантују заштиту људских права и права малолетника у области пружања медијских услуга, допринесе одговорном и професионалном понашању свих ПМУ у Републици Србији. Наиме, након што су се догодила масовна убиства у мају 2023. године, у Републици Србији дошло је до промене сета медијских закона, између осталог и одредби које се посредно, односно, непосредно односе на извештавање о масовним убиствима. Приказом сегмента медијске регулативе у оквиру овог Извештаја који се тиче извештавања о трагичним догађајима, Регулатор настоји да обавештавањем ПМУ о променама прописа и њиховим обавезама уједначи праксу, али и унапреди њихово будуће понашање приликом извештавања о трагичним догађајима.
2. **Други циљ** подразумева тежњу да се путем квалитативне анализе садржаја препознају главне карактеристике, а потом и примери добре, односно, лоше праксе приликом извештавања о трагичним догађајима на програмима пет предметних ПМУ у периоду од 3. до 9. маја 2023. године. Регулатор ће, након одређивања садржаја у оквиру којих је извештавано о трагичним догађајима, дескриптивном методом тежити представљању генералног манира извештавања сваког од ПМУ, који су обухваћени анализом, зарад стварања што објективније слике начина њиховог извештавања. Овај циљ се директно ослања на правне основе и важећу националну медијску регулативу, па ће стога примери бити издвајани првенствено наспрам поштовања свих релевантних норми којима се регулише понашање ПМУ током извештавања о трагичним догађајима.
3. **Трећи циљ**, коначно, представља намеру Регулатора да након спроведене анализе понашања пет предметних ПМУ, односно издвајања добре и лоше праксе приликом извештавања о овим догађајима током анализираних периода 3. мај – 9. мај 2023. године, пружи смернице пружаоцима медијских услуга о пожељном, односно непожељном начину извештавања о трагичним догађајима; кроз овај циљ огледа се крајња инстанца анализе, а то је пружање саветодавне и стручне помоћи пружаоцима медијских услуга, од стране Регулатора, зарад унапређења њиховог пружања медијских услуга и одговорног понашања током извештавања о трагичним догађајима, што такорећи подразумева превентивно деловање ове институције.

НАДЛЕЖНОСТ РЕГУЛАТОРА (законски оквир)

У складу са надлежностима Регулаторног тела за електронске медије, дефинисаним у члану 9. став 1. тачка 9)⁵ и у члану 31. став 1.⁶ Закона о електронским медијима ("Сл. гласник РС", бр. 92/2023), Служба за надзор и анализу РЕМ-а спровела је анализу програмских садржаја дела електронских медија о начину извештавања о масовним убиствима у ООШ „Владислав Рибникар“, Дубони и Малом Орашју. У оквиру истог Закона, члан 32. став 1.⁷ дефинише начине надзора и анализе који су Регулатору на располагању у циљу праћења и анализе стања у области пружања медијских услуга, док су у оквиру члана 34. став 1. и 2.⁸ посебно дефинисане околности у којима се Регулатор одлучује за превентивно деловање зарад уједначења поступања пружалаца медијских услуга, као и начини на које се остварује превентивно деловање, што коначно, омогућава остваривање једног од главних циљева ове анализе. Специфичност овог истраживања, у смислу медијског регулаторног оквира, огледа се, између осталог, у томе што су уследиле промене медијских закона и подзаконских аката који су били на снази у Републици Србији у тренутку одвијања трагичних догађаја, па тако и одредби које се посредно, односно, непосредно односе на извештавање о масовним убиствима. Стога, ово истраживање има за циљ, између осталог, да поред анализе понашања предметних медија у периоду 3. – 9. мај 2023. године пружи одређене смернице и објашњења пружаоцима медијских услугама о примени важећих законских и подзаконских аката, зарад њиховог одговорног и професионалног извештавања о догађајима који, попут ових, захтевају изузетно висок степен професионализма и поштовања етичких стандарда.

⁵ Регулатор:

(...)

9) спроводи контролу и надзор над радом пружалаца медијских услуга и стара се о доследној примени одредаба овог закона;

(...)

⁶ 1) Регулатор непосредним увидом у поступање пружалаца медијских услуга врши надзор над применом овог закона и прописа донетих на основу овог закона, с циљем да се превентивним деловањем или изрицањем мера или предузимањем других радњи предвиђених овим законом обезбеди законитост поступања пружалаца медијских услуга и спрече или отклоне повреду закона или штетне последице по законом заштићена добра, нарочито, слобода изражавања, људско достојанство, истинито и потпуно информисање, медијски и политички плурализам, добробит малолетника, јавно здравље, јавну безбедност и заштита интереса јавности, односно корисника медијских услуга.

(...)

⁷ 1) Регулатор прикупља и анализира податке и прати и анализира стање у области пружања медијских услуга путем непосредног увида у поједине или целокупне програмске садржаје (мониторингом програма), анализом програмског садржаја, података, обавештења и документације прибављене од пружалаца медијских услуга, података прибављених од органа јавне власти, удружења и установа које се баве праћењем стања у области пружања медијских услуга, истраживања јавног мњења, статистичких и других података, прикупљања и анализе управне, судске и пословне праксе из области пружања медијских услуга.

(...)

⁸ 1) Регулатор предузима активности и мере превентивног деловања ако сматра да би превентивним деловањем могло да се уједначи поступање пружалаца медијских услуга како би се спречио настанак повреду закона или другог прописа или ако оцени да објављивање одређене врсте програмског садржаја, програмског формата или врсте програма може да доведе до повреду закона или другог прописа.

2) Превентивно деловање остварује се нарочито: објављивањем важећих прописа и планова надзора; обавештавањем пружалаца медијских услуга о променама прописа и њиховим правима и обавезама; пружањем стручне и саветодавне подршке; издавањем мишљења, смерница или објашњења о примени закона или другог прописа.

(...)

ОБАВЕЗЕ ПРУЖАЛАЦА МЕДИЈСКИХ УСЛУГА (законска и подзаконска регулатива)

☐ ЗАКОН О ЕЛЕКТРОНСКИМ МЕДИЈИМА ("Сл. гласник РС", бр. 92/2023)

Опште обавезе ПМУ дефинисане у **Закону о електронским медијима**, IV ОБАВЕЗЕ ПРУЖАЛАЦА МЕДИЈСКИХ УСЛУГА, Опште обавезе пружалаца медијске услуге у односу на програмске садржаје, **члан 61. став 1. тачка 1) и 2)**

Пружалац медијске услуге, у односу на свој програмски садржај, у складу са својом програмском концепцијом, дужан је да:

- 1) обезбеди слободно, истинито, објективно, потпуно и благовремено информисање;
 - 2) пренесе саопштења органа јавне власти хитне природе која се односе на угроженост живота, здравља, безбедности или имовине;
- (...)

Опште одредбе које јамче заштиту малолетника у програму дефинисане су у **Закону о електронским медијима**, IV ОБАВЕЗЕ ПРУЖАЛАЦА МЕДИЈСКИХ УСЛУГА, Опште одредбе о заштити малолетника, **члан 64.**

Пружалац медијске услуге је дужан да предузме све неопходне мере како његов програмски садржај не би нашкодио физичком, менталном или моралном развоју малолетника.

Пружалац медијске услуге руководи се најбољим интересом малолетника приликом одређивања времена или другог начина објављивања програмских садржаја који могу нашкодити развоју малолетника, приликом учешћа малолетника у програмском садржају, као и приликом објављивања информације која се непосредно или посредно односи на малолетника и његов приватан и породичан живот.

Одредбе које се односе на учешће малолетника у програмском садржају дефинисане су у **Закону о електронским медијима**, IV ОБАВЕЗЕ ПРУЖАЛАЦА МЕДИЈСКИХ УСЛУГА, Учествовање малолетника у програмском садржају, **члан 66.**

За учешће малолетника програмском садржају потребне су његова сагласност и сагласност његовог родитеља, старатеља или усвојиоца (у даљем тексту: законски заступник).

Пружалац медијске услуге је дужан да благовремено, јасно, истинито и потпуно предочи малолетнику и законском заступнику све чињенице које су од значаја за давање сагласности за учешће у програму.

Сагласност малолетника и законског заступника не искључује одговорност пружаоца медијске услуге за објављени програмски садржај.

Приликом малолетниковог учествовању у програмском садржају мора се поштовати његово достојанство личности, а природа тог програмског садржаја и начин његовог учешћа морају бити прилагођени његовом узрасту, зрелости, поводу учешћа и односу који малолетник има према том поводу учешћа.

Забрањено је користити учешће малолетника у програмском садржају у политичке сврхе или га злоупотребити.

Одредбе које се тичу објављивања програмског садржаја који се односи на малолетника дефинисане су у **Закону о електронским медијима, IV ОБАВЕЗЕ ПРУЖАЛАЦА МЕДИЈСКИХ УСЛУГА**, Објављивање програмског садржаја који се односи на малолетника, **члан 67. став 1. и 2.**

Пружалац медијске услуге је дужан да заштити идентитет малолетника приликом објављивања информације, ако постоје индиције или је малолетник учинилац, сведок или жртва насиља, кривичног дела или другог кажњивог понашања или ако је покушао или извршио самоубиство.

Пружалац медијске услуге не сме објавити информације које се односе на приватан или породичан живот малолетника ако би то довело до повреде његових интереса и достојанства.

(...)

Одредбе које се односе на начелно гарантовање поштовања људских права дефинисане су у **Закону о електронским медијима, IV ОБАВЕЗЕ ПРУЖАЛАЦА МЕДИЈСКИХ УСЛУГА**, Обавеза поштовања људских права, **члан 70. став 1.**

Медијска услуга се пружа на начин којим се поштују људска права а нарочито достојанство личности.

(...)

Одредбе које се односе на забрану објављивања појединих програмских садржаја дефинисане су у **Закону о електронским медијима, IV ОБАВЕЗЕ ПРУЖАЛАЦА МЕДИЈСКИХ УСЛУГА**, Забрана објављивања појединих програмских садржаја, **члан 72. став 1, 2. и 4.**

Регулатор се стара да програмски садржај пружаоца медијске услуге не садржи информације којима се подстиче, на отворен или прикривен начин, на тероризам.

Регулатор се стара да пружаоци медијских услуга не објављују програмски садржај који на сензационалистички, поједностављени и неетички начин извештава о насиљу (масовном насиљу, насиљу у породици, самоубиству).

(...)

Регулатор се стара да пружаоци медијске услуге не објављују програмске садржаје који подржавају наркоманију, насиље, криминално или друго недозвољено понашање, као и садржаје који злоупотребљавају лаковерност гледалаца или слушалаца.

(...)

- ❑ **ПРАВИЛНИК о заштити права малолетника у области пружања медијских услуга** ("Сл. гласник РС", бр. 43/2024) – у складу са чланом 68. Закона о електронским медијима, ближе су дефинисана правила за извршавање обавеза у погледу заштите малолетника овим подзаконским актом Регулатора. Из ПРАВИЛНИКА о заштити права малолетника у области пружања медијских услуга издвајају се, између осталог, следеће одредбе:

Начелно, опште одредбе о заштити права малолетника дефинисане су у **Правилнику о заштити права малолетника у области пружања медијских услуга, I УВОДНЕ ОДРЕДБЕ, Опште обавезе, члан 3.**

Пружалац медијске услуге је дужан да предузме све неопходне мере како његов програмски садржај не би нашкодио развоју малолетника, имајући при том у виду да малолетници уживају право на већи степен заштите слободног развоја личности него пунолетна лица.

Пружалац медијске услуге руководи се најбољим интересом малолетника приликом категоризације програмских садржаја или другог начина заштите малолетника приликом објављивања програмских садржаја, приликом учешћа малолетника у програмском садржају, као и приликом објављивања информације која се непосредно или посредно односи на малолетника и његов приватан и породичан живот.

Одредбе које се односе на општу обавезу категоризације програма који може нашкодити развоју малолетника дефинисане су у **Правилнику о заштити права малолетника у области пружања медијских услуга, II НАЧИН ОБЈАВЉИВАЊА ПРОГРАМСКИХ САДРЖАЈА КОЈИ МОГУ НАШКОДИТИ РАЗВОЈУ МАЛОЛЕТНИКА, 2. Програмски садржаји који могу нашкодити развоју малолетника, Обавеза категоризације програмских садржаја, члан 6. став 3.**

(...)

Ако се у емисији вести или програму актуелности емитује садржај који може нашкодити развоју малолетника (нпр. последице насиља, трагичног догађаја или природних катастрофа), он мора бити непосредно пре његовог емитовања јасно најављен одговарајућим усменим или текстуалним упозорењем.

Одредбе које се односе на начин извештавања о самоубиству, односно самоповређивању дефинисане су у **Правилнику о заштити права малолетника у области пружања медијских услуга, II НАЧИН ОБЈАВЉИВАЊА ПРОГРАМСКИХ САДРЖАЈА КОЈИ МОГУ НАШКОДИТИ РАЗВОЈУ МАЛОЛЕТНИКА, 2. Програмски садржаји који могу нашкодити развоју малолетника, Посебне одредбе о емитовању програмских садржаја који се односе на самоубиство, члан 19.**

Програмски садржај у коме се приказују методе извршења самоубиства може се емитовати само ако је то оправдано циљем и природом таквог садржаја (нпр. програмски садржај уметничке или образовне природе), али се такав програмски садржај категоризује као неподесан за малолетнике млађе од 15 година.

Приликом информисања јавности о извршеном самоубиству или покушају самоубиства, пружалац медијске услуге је дужан да се уздржи од:

- 1) навођења детаља о начину на који је неко лице извршило или покушало самоубиство;
- 2) објављивања података о извршеном или покушаном самоубиству у ударном термину емисије вести (нпр. наслови, вест дана или као прва или најважнија вест дана и сл.);
- 3) објављивања снимка извршења самоубиства, фотографије преминулог, као и приказивања места на коме је извршено самоубиство;
- 4) одобравања извршења или покушаја самоубиства;
- 5) представљања узрока извршења или покушаја самоубиства на поједностављен начин (нпр. самоубиство је учињено само из једног разлога и сл.).

Приликом објављивања информације из става 2. овог члана, пружалац медијске услуге објавиће и контакт податке одговарајуће организације која се бави превенцијом самоубистава, ако је то могуће с обзиром на природу и трајање програмског садржаја у коме се та информација објављује. Одредбе овог члана примењују се и на садржаје који се односе на самоповређивање.

Одредбе које се тичу сагласности за учешће малолетника у програму дефинисане су у **Правилнику о заштити права малолетника у области пружања медијских услуга**, III УЧЕСТВОВАЊЕ МАЛОЛЕТНИКА У ПРОГРАМУ, Сагласност за учешће у програму, **члан 22.**

За учешће малолетника у програму потребне су изричита сагласност малолетника и родитеља, старатеља или усвојиоца (у даљем тексту: родитељ). Сагласност родитеља даје се у писаном облику, ако у програму учествује посебно осетљив малолетник. Све чињенице које су од значаја за доношење одлуке о давању сагласности за учешће у програму морају родитељима и малолетнику бити благовремено, јасно, истинито и потпуно предочене. Сагласност родитеља и малолетника не искључује дужност пружаоца медијске услуге да обрати посебну пажњу приликом учествовања малолетника у програму и не искључује његову одговорност за објављени садржај. Обавеза прибављања сагласности не односи се на случајеве када се малолетник приказује као део мноштва ликова (нпр. концертна публика, улични пролазници и сл.) или ако је део пејзажа, природе, панораме, насељеног места, трга, улице или сличног призора.

Одредбе које се односе на недозвољеност учешћа посебно осетљивог малолетника у одређеним програмским садржајима дефинисане су у **Правилнику о заштити права малолетника у области пружања медијских услуга**, III УЧЕСТВОВАЊЕ МАЛОЛЕТНИКА У ПРОГРАМУ, Учесће посебно осетљивих малолетника у програму, **члан 23. став 1, 2. и 3.**

Посебно осетљив малолетник може учествовати у програму када се учешће односи на неки од разлога његове посебне осетљивости, само ако је обезбеђена заштита његовог идентитета. У случају из става 1. овог члана, морају се предузети све неопходне мере како би се обезбедила анонимност малолетника (нпр. маскирана или замагљена слика и модулирани тон или коришћење гласа друге особе, изостављање података који би непосредно или посредно могли указати на идентитет, коришћење глуме и сл.), при чему се посебно води рачуна о неопходном степену анонимности (нпр. да ли је неопходно да идентитет остане сакривен само од опште јавности или и од малолетникове породице или пријатеља). Гледаоци, односно слушаоци морају бити јасно обавештени да се ради заштите идентитета посебно осетљивог малолетника користи глума или глас другог лица.
(...)

Одредбе које јамче поштовање достојанства и слободног развоја личности малолетника дефинисане су у **Правилнику о заштити права малолетника у области пружања медијских услуга**, III УЧЕСТВОВАЊЕ МАЛОЛЕТНИКА У ПРОГРАМУ, Поштовање достојанства и слободног развоја личности малолетника, **члан 24. став 1. и 2.**

Приликом малолетниковог учествовању у програму мора се поштовати његово достојанство личности, а природа тог програмског садржаја и начин његовог учешћа морају бити прилагођени његовом узрасту, зрелости, разлогу учешћа и односу који малолетник има према том поводу учешћа.

У смислу става 1. овог члана, нарочито није дозвољено омаловажавати малолетника, дискриминаторски поступати према њему, постављати му питања у вези са осетљивим породичним проблемима или у вези темом која није прикладна његовом узрасту или га излагати ситуацији која код њега може изазвати осећање страха, стида, узнемирености или беса.

(...)

Одредбе које се односе на недозвољеност учешћа малолетника у одређеним програмским садржајима дефинисане су у **Правилнику о заштити права малолетника у области пружања медијских услуга**, III УЧЕСТВОВАЊЕ МАЛОЛЕТНИКА У ПРОГРАМУ, Недозвољеност учешћа у одређеним програмским садржајима, **члан 26. став 2.**

(...)

Малолетник који није навршио 15 година не може да учествује у програмском садржају који се састоји у реконструкцији злочина, насиља или драматичног трагичног догађаја.

(...)

Коначно, одредбе које јамче заштиту идентитета малолетника у вези са одређеним информацијама дефинисане су у **Правилнику о заштити права малолетника у области пружања медијских услуга**, IV ЗАШТИТА МАЛОЛЕТНИКА НА КОГА СЕ ОДНОСИ ИНФОРМАЦИЈА, Заштита идентитета у вези са одређеним информацијама, **члан 27.**

Пружалац медијске услуге је дужан да заштити идентитет малолетника, ако постоје индиције или је малолетник учинилац, сведок или жртва насиља, кривичног дела или другог кажњивог понашања или ако је покушао или извршио самоубиство.

Ако постоји оправдан интерес јавности да се објави аудио, односно аудио-визуелни запис извршења насиља, кривичног дела или другог кажњивог понашања у коме је учествовао малолетник, пружалац медијске услуге може објавити такав запис уз поштовање обавезе из става 1. овог члана (нпр. замагљена или маскирана сликом и модулирани тон).

У случају из ст 1. и 2. овог члана пружалац медијске услуге је дужан да се уздржи од објављивања података којима се непосредно открива идентитет малолетника (нпр. његово име, имена његових родитеља или блиских сродника, адреса становања и сл.) и података који би могли посредно да укажу на његов идентитет, било самостално или пак заједно са подацима који су већ доступни јавности (нпр. школа коју похађа, радно место, лични опис малолетника, његова фотографија или видео запис и сл.).

Пружалац медијске услуге је дужан да заштити идентитет малолетника и када то није учинио орган јавне власти или друго лице, укључујући и другог издавача медија, чије саопштење или изјаву објављује или преноси у вези са случајевима из ст. 1. и 2. овог члана.

Одредбе које се односе на забрану објављивања одређених информација које се тичу приватности малолетника, дефинисане су у **Правилнику о заштити права малолетника у области пружања медијских услуга**, IV ЗАШТИТА МАЛОЛЕТНИКА НА КОГА СЕ ОДНОСИ ИНФОРМАЦИЈА, Заштита приватног и породичног живота, **члан 28 став 1. и 2.**

Информације које се односе на приватан и породичан живот малолетника не смеју се објављивати ако би то довело до повреде његових интереса и достојанства.

Пружалац медијске услуге је дужан да посебну пажњу обрати на приватност малолетника, као и да при том има у виду да његово право на приватност не престаје тиме што његов родитељ или друго блиско лице обавља јавну функцију, активно учествује у јавном животу или је на други начин познато јавности.

- ❑ **ПРАВИЛНИК о заштити људских права у области пружања медијских услуга** ("Сл. гласник РС", бр. 43/2024) – у складу са чланом 68. Закона о електронским медијима, ближе су дефинисана правила за извршавање обавеза у погледу заштите људског достојанства овим подзаконским актом Регулатора. Из ПРАВИЛНИКА о заштити људских права у области пружања медијских услуга издвајају се, између осталог, следеће одредбе:

Начелно, одредбе које јамче обавезу поштовања људских права дефинисане су у **Правилнику о заштити људских права у области пружања медијских услуга, I УВОДНЕ ОДРЕДБЕ, Обавеза поштовања људских права, члан 2.**

Пружалац медијске услуге је дужан да приликом пружања медијске услуге поштује људска права корисника, учесника у програму или лица на које се односи објављена информација, зајемчена Уставом Републике Србије („Службени гласник РС”, број 98/06 и 115/21) и потврђеним међународним актима који уређују област људских права.

Одредбе које се односе на обавезу истинитог и потпуног извештавања дефинисане су у **Правилнику о заштити људских права у области пружања медијских услуга, II ПРАВО НА ИСТИНИТО, ПОТПУНО, БЛАГОВРЕМЕНО И РАЗНОВРСНО ИНФОРМИСАЊЕ, Истинитост, потпуност и разноврсност информисања, члан 5. став 1-3, 5. и 6.**

Пружалац медијске услуге је дужан да обезбеди истинитост и потпуност информација, односно веродостојност и потпуност идеја и мишљења које објављује, а посебно у вестима и програмима актуелности са пажњом примереном околностима и у складу са правилима новинарске струке.

Пружалац медијске услуге је дужан да информиса кориснике медијских услуга на основу чињеница добијених из већег броја различитих извора, односно да у оквиру свог информативног програма обезбеди разноликост гледишта, мишљења и питања о којима се јавно расправља.

Пружалац медијске услуге је дужан да, са пажњом примереном околностима и у складу са правилима новинарске струке, пре објављивања одређене информације која садржи податке о личности, догађају или појави провери њено порекло, истинитост и потпуност.

(...)

Ако информацију преузима из другог медија, пружалац медијске услуге је дужан да наведе назив тог медија.

Ако пружалац медијске услуге уочи да је, услед сопствене или туђе несавесности или због објективних разлога, приликом информисања учинио грешку која је утицала на истинитост и потпуност објављене информације, дужан је да такве последице јавно отклони без одлагања, имајући при том у виду време када је та информација емитована и природу емисије у којој је емитована.

Одредбе које се односе на благовременост информисања дефинисане су у **Правилнику о заштити људских права у области пружања медијских услуга**, II ПРАВО НА ИСТИНИТО, ПОТПУНО, БЛАГОВРЕМЕНО И РАЗНОВРСНО ИНФОРМИСАЊЕ, Благовременост информисања, **члан 6.**

Пружалац медијске услуге је дужан да обезбеди благовремено информисање о питањима од јавног значаја, а нарочито да без одлагања објави информацију чије објављивање је у интересу националне безбедности, јавне сигурности или економске добробити земље, неопходно ради спречавања нереда или злочина, заштите живота или здравља људи, заштите животне средине и других права и слобода.

Пружалац медијске услуге је дужан да у свом програму без одлагања и о свом трошку објави јавно саопштење органа јавне власти хитне природе, којим се јавност обавештава о постојању угрожености живота, здравља, безбедности или имовине.

Пружалац медијске услуге је дужан да јавно саопштење из става 2. овог члана објави на начин који код јавности неће изазвати непотребну забринутост или панику.

Одредбе које се односе на објављивање незваничних, односно непотврђених информација дефинисане су у **Правилнику о заштити људских права у области пружања медијских услуга**, II ПРАВО НА ИСТИНИТО, ПОТПУНО, БЛАГОВРЕМЕНО И РАЗНОВРСНО ИНФОРМИСАЊЕ, Непотврђене или незваничне информације, **члан 11.**

Пружалац медијске услуге може објавити информацију која се не може потврдити или чија тачност није поуздано утврђена, ако јасно означи да је реч о незваничној или непотврђеној информацији.

Обавеза означавања из става 1. овог члана односи се и на случајеве када се непотврђене, односно незваничне информације објављују у ударном термину вести (нпр. наслови, вест дана или као прва или најважнија вест и сл.).

Уколико се накнадно утврди да је информација из става 1. овог члана неистинита или непотпуна, пружалац медијске услуге је дужан да поступи на начин прописан чланом 5. став 6. овог правилника.

Коначно, одредбе које се односе на начин извештавања о трагичним догађајим, најдиректније су дефинисане у **Правилнику о заштити људских права у области пружања медијских услуга**, II ПРАВО НА ИСТИНИТО, ПОТПУНО, БЛАГОВРЕМЕНО И РАЗНОВРСНО ИНФОРМИСАЊЕ, Информисање о трагичним догађајима, **члан 19.**

Пружалац медијске услуге је дужан да информације о трагичном догађају објављује без сензационализма и уз поштовање приватности и достојанства жртве таквог догађаја, жртвиних сродника или других жртви блиских лица.

Пружалац медијске услуге не сме на непримерен начин спекулисати о узроку, току и последицама трагичног догађаја, броју жртава трагичног догађаја, њиховом идентитету и њиховом стању након догађаја (нпр. да ли су повређени, преминули, нестали и сл.).

Пружалац медијске услуге не сме излагати притиску жртву, жртвине сроднике или друга жртви блиска лица да дају изјаву у вези са трагичним догађајем.

Пружалац медијске услуге је дужан да настоји да у емисији, која се бави трагичним догађајем који више није актуелан (нпр. емисија у којој се разматрају чињенице у вези са трагичним догађајем, драматизована реконструкција трагичног догађаја и сл.), такав догађај представи јавности на начин који код жртве и њених сродника или других блиски лица неће изазвати непотребну патњу.

Одредбе овог члана сходно се примењују приликом извештавања о насиљу (масовном насиљу, насиљу у породици, самоубиству и сл.).

Одредбе које јамче заштити идентитета учесника у програму дефинисане су у **Правилнику о заштити људских права у области пружања медијских услуга**, III ПОШТОВАЊЕ ДОСТОЈАНСТВА ЛИЧНОСТИ, Поштовање достојанства личности учесника у програму, **члан 22.**

Пружалац медијске услуге мора поштовати достојанство личности учесника у програму, а нарочито није дозвољено омаловажавати га, поступати према њему на дискриминаторски, нечовечан или понижавајући начин или му неоправдано ускратити учешће у програму.

Ако је одређено лице пристало да учествује у програму уз обезбеђење заштите његовог идентитета, морају се предузети све неопходне мере како би се обезбедила његова анонимност (нпр. маскирана или замагљена слика и модулирани тон или коришћење гласа другог лица, изостављање података који би непосредно или посредно могли указати на идентитет, коришћење глуме и сл.), при чему посебно мора водити рачуна о неопходном степену анонимности (нпр. да ли је неопходно да идентитет остане сакривен само од опште јавности или и од његове породице или пријатеља).

Корисници медијске услуге морају бити јасно обавештени да се ради заштите идентитета одређеног лица користи глума или глас другог лица.

Пружалац медијске услуге може ускратити одређеном лицу започето учествовање у програму, ако се оно понаша насилно или непристојно, позива на извршење кривичног дела, користи говор мржње, вређа друге учеснике у програму или представника пружаоца медијске услуге или не поштује услове под којима је уговорено његово учешће у програму.

Ако у програму учествује лице које је тешко оболело, има сметње у менталном развоју, изражену телесну ману или инвалидитет, није дозвољено односити се према њему са сажалењем или са намером да се код јавности изазове осећање сажалења, због тога што оно има наведена својства.

Одредбе које се односе на гарантоване претпоставке невиности дефинисане су у **Правилнику о заштити људских права у области пружања медијских услуга**, V ПРЕТПОСТАВКА НЕВИНОСТИ И ПРАВО НА ПРАВИЧНО СУЂЕЊЕ, Претпоставка невиности, **члан 30.**

Пружалац медијске услуге не може означити учиниоцем кривичног дела лице против кога је покренут кривични поступак или у односу на које су предузете радње које претходе кривичном поступку (нпр. хапшење, саслушање ухапшеног, задржавање осумњиченог), пре правоснажне одлуке суда којом се утврђује његова одговорност.

Пружалац медијске услуге је дужан да поштује претпоставку невиности, без обзира на то да ли ту претпоставку поштује други медиј чију информацију преноси.

Анализа програмских садржаја пружалаца медијских услуга

(РТС 1, РТВ Пинк, Хепи ТВ, ТВ Прва, ТВ Б92)

ИЗВЕШТАВАЊЕ О МАСОВНИМ УБИСТВИМА У ООШ „ВЛАДИСЛАВ РИБНИКАР“, ДУБОНИ И МАЛОМ ОРАШЈУ

Радио телевизија Србије – Први програм

***РТС* | 1**

АНАЛИЗА ПРОГРАМА ЗА ПЕРИОД 03.05.2023 – 09.05.2023.

Радио-телевизија Србије на свом Првом програму – РТС 1 извештавала је о масовним убиствима која су се догодила 3. и 4. маја 2023. године у Основној школи „Владислав Рибникар“ и селима Дубона и Мало Орашје у оквиру редовног информативног програма, као и путем специјалних формата, посвећеним искључиво овим трагедијама. РТС 1 директно је преносила ванредне конференције за новинаре Председника Републике Србије, као и ресорних министара и начелника Полицијске управе за град Београд, сазиване поводом трагичних догађаја (3. и 5. маја 2023. године).

Поред извештавања новинара РТС 1 са лица места, информисање јавности о масовним убиствима подразумевало је извештавање из студија, као и гостовања бројних појединаца разних професија који су их коментарисали и сагледавали из њима својственог угла. У анализираном периоду од 3. до 9. маја, запажено учешће имали су стручњаци из домена менталног здравља попут психотерапеута, педагога, као и психолога који су на посебно драгоцен начин доприносили сагледавању ширег контекста трагичних догађаја. Међу фреквентним темама, биле су и друге, које су се углавном посредно односиле на почињене злочине, попут безбедносног и образовног система, као и питања у вези са оружјем (поседовање, коришћење, чување), што је доприносило разматрању различитих аспеката ових догађаја.

РЕДОВНЕ ИНФОРМАТИВНЕ И СПЕЦИЈАЛНЕ ЕМИСИЈЕ

Прве информације о пуцњави у школи пласиране су током редовног јутарњег програма, 3. маја, након чега су уследили учестали прекиди програма из студија због укључења новинара који су извештавали са лица места о трагичном догађају. У првим сатима након трагедије у школи, основне информације о пуцњави изнова су понављане, са напоменом да одређена сазнања још увек нису потврђена, попут података о жртвама и идентитету нападача. Извештаји репортера махом су обухватили званична саопштења Министарства унутрашњих послова, њихове апеле грађанима, информације о привођењу нападача, као и збрињавању повређених. Убрзо након објављивања првих сазнања о пуцњави у школи и потом следећег дана о пуцњави у Дубони и Малом Орашју, ови трагични догађаји постали су тематска окосница целокупног информативног програма РТС 1.

Истицање непотврђености одређених сазнања приликом извештавања са терена и пласирање таквих информација у форми вести тек након потврде надлежних органа, представља, такође, манир извештавања о трагичним догађајима на Првом програму Радио-телевизије Србије током целокупног анализираних периода, од 3. до 9. маја. У првим сатима након пуцњаве у школи, у програму уживо, изражавана је забринутост због тренутне ситуације, део новинара укључивао се са места злочина како би информисао јавност о најновијим сазнањима, док је део био испред клиничких установа у којима су повређени били смештени и извештавао, из часа у час, о стању повређених, што је често подразумевало и приказивање изјава директора ових установа. РТС 1 је такође, путем укључења са терена у раним јутарњима часовима, 5. маја, преносила прва сазнања о масовним убиствима у Дубони и Малом Орашју.

У дану пуцњаве у школи, између осталог, приказана је изјава ученице⁹ у вези са злочиним који се догодио претходно. Овај садржај бележен је потом, у више наврата, у контексту илустрације реакције узнемирених ученика на пуцњаву, да би истог дана, нешто касније, била забележена и изјава ученице ООШ „Владислав Рибникар” у којој се догодио злочин, као и изјава њене мајке (идентитет девојчица није био заштићен приликом приказивања прилога). Такође, 3. маја, новинари ове телевизије истакли су да они немају информацију да је повређена наставница преминула, како су пренели одређени медији, што је касније поновљено приликом извештавања о тачном броју жртава, након потврде надлежних органа.

Поред извештавања са терена, редован вишечасовни јутарњи програм колажног типа на Првом програму Радио-телевизије Србије, обухватао је широк спектар тема које су се на више или мање посредан начин бавиле трагичним догађајима. Илустрације ради, бележени су разговори са бројним саговорницима из разних домена на тему разматрања узрока и превенције почињених злочина, комуникације са децом, медијског извештавања, оружја и безбедности, интернета и важности улоге родитеља као посредника, повратка деца у школу, мера државе и др.

⁹ Исправа није било експлицитно наведено коју школу ученица похађа, док је касније речено да су у питању ученици гимназије, претпоставља се гимназије која се налази у близини Основне школе "Владислав Рибникар". (3. мај)

У оквиру редовног јутарњег програма дељене су и одређене личне приче и примери, попут приче разредног старешине Славољуба Стојадиновића из Велике Планае, од 4. маја, који је 2019. године спречио трагедију када је наоружан човек, са одређеним психичким проблемима, ушао у Економску школу и заробио ђаке. Такође, неретко је наглашавана важност психолошке подршке, уз изражавање солидарности са породицама које су изгубиле своје најмилије и промовисање емпатичности. Део информативног програма били су и разговори реализовани ван студија, попут интервјуа са представницима Института за трансфузију крви.

У анализираном периоду, од 3. до 9. маја, на програму РТС 1 углавном нису откривани идентитети, како жртва, тако ни извршилаца злочина, изузев повременим приказивања имена нападача, као и њихових слика (махом, замагљеног лика) у оквиру редовне рубрике прелиставања дневне штампе која је поред наслова који су се, из дана у дан, бавили починиоцима злочина, подразумевала приказивање насловних страна домаћих штампаних медија на којима су неретко били управо ови појединци.

Радио-телевизија Србије на свом Првом програму приказала је слике обојице починилаца злочина након њиховог привођења, с тим да је приликом дељења слике малолетног нападача његов идентитет остао заштићен, док слика починиоца злочина у Дубони и Малом Орашју из полицијског возила није била цензурисана и подразумевала је коментар новинара да приказивање исте може позитивно да утиче на јавност, у смислу смањења интезитета страха. Слика малолетног извршиоца злочина у школи приказана је приликом пласирања званичног саопштења Министарства унутрашњих послова о привођењу малолетног нападача; том приликом, између осталог, објављен је званични веб налог Радио-телевизије Србије, уз коментар новинара да се све информације могу добити у програму и на њиховом сајту, појашњавајући да је у питању тренутак када ухапшеног одводи полиција (лице малолетног нападача било је прекривено јакном).

У анализираном периоду, уприличено је више специјалних емисија које су биле посвећене трагичним догађајима. Примера ради, у дану пуцњаве у ООШ „Владислав Рибникар“ приказан је формат који је поред извештавања терена испред школе и клиничких установа у којима су повређени били смештени, подразумевао онлајн укључења, односно разговор у студију са немалим бројем гостију. Том приликом, директорка Уницефа у Србији, апеловала је да се не постављају фотографије и снимци овог насилног догађаја јер то повећава бол породица. Међу гостима били су појединци разних професија, попут социолога, дефектолога, стручњака у сектору безбедности и других који су говорили на теме попут доступности оружја деци, пружања подршке деци и младима у оваквим ситуацијама, кривичне (не)одговорности малолетног починиоца злочина у школи, уз преношење израза саучешћа који су долазили са најразличитијих страна. Такође, 3. маја, током ове специјалне емисије позивани су родитељи који још увек нису били ступили у контакт са својом децом да се што пре јаве у Полицијску управу Врачар.

У дану пуцњаве у школи, у вечерњим часовима, уприличена је још једна специјална емисија која је била конципирана као осврт на овај трагични догађај у форми разговора у студију са, међу осталима, тадашњим министром просвете Бранком Ружићем. У оквиру овог формата разматране су разне теме, попут оружја, психолошке подршке/оснаживања, будућим корацима, могућим узроцима попут насиља, интернета, с тим да је наглашавано да је реч о деликатној ситуацији којој се мора пажљиво приступити, док је пажња скренута и на непрофесионално понашање одређених медија током дана. Овај специјални формат, подразумевао је и укључења репортера који су извештавали са места на ком су се окупљали грађани како би одали почаст жртвама масовног убиства у школи, односно новинара испред Ургентног центра, који су извештавали о стању повређених. Остали специјални формати приказивани у анализираном периоду, такође су се махом односили на трагичне догађаје; бележена су сведочења лекара, док је са другим разним гостима (психијатрима, из сектора безбедности, психолозима) разговарно је о казненој политици, превенцији, породици, васпитању, образовању, пружању подршке на друштвеним мрежама малолетном извршиоцу злочина у школи и другим темама.

Извештавање у оквиру редовних емисија *Вести* било је засновано на званичним информацијама, попут привођења малолетног нападача, потом и његовог оца, броја страдалих, стања повређених, изјава градских и државних званичника, као и начелника полиције, предлагања/усвајања мера државе, изјава саучешћа, проглашења тродневне жалости, приказивања бројева телефона за психолошку подршку и помоћ, привођења малолетника који су претили на друштвеним мрежама, оставке тадашњег министра просвете и др. Током ових садржаја идентитети жртава и нападача нису откривани, већ су махом оловљавани иницијалима. Део и ових садржаја чинили су извештаји репортера са терена, најчешће са локација где су се злочини догодили, као и испред клиничких установа у којима су повређени били смештени.

Попут емисија *Вести*, редовне дневничке емисије на програму РТС 1 исто су, најчешће, подразумевале извештавање засновано на званичним информацијама. У оквиру дневничких формата забележено је приказивање извесног плана школе који је нацртао малолетни извршилац злочина у школи, али не и списка деце који је овај малолетни нападач саставио. У анализираном периоду, са гостима дневничких емисија разговарано је на разне теме, попут превенције злочина, доступности оружја, фактора који утичу на агресивност код појединца, повратка у школу, медијског извештавања и др.

Редовна информативна емисија *Београдска хроника* реализована путем своје уобичајене форме, подразумевала је разговор у студију са бројним гостима разних струка и професија који су се смењивали током емисије (психолозима, разним активистима, из безбедносног сектора), као и укључења репортера који су извештавали са терен; тематски, овај садржај, значајним делом, био је посвећен трагичним догађајима. У оквиру издања приказаних од 3. до 9. маја, забележене су емисије посвећене темама попут тога како да одговоримо деци на питања у оваквим ситуацијама, положаја наставника, безбедности, поседовања оружја у земљи, лажних дојава, повратка у школу, итд.

Такође, значајан део забележених издања редовне информативне емисије *Ово је Србија* био је посвећен пуцњави у школи. Посебан фокус био је на извештавању о одавању почести настрадалима по градовима и школама широм Србије, као и на раду школа у унутрашњости државе. Бележени су разговори са стручњацима (педагозима, социолозима и др.) који су неретко апеловали да се прати понашање деце након трагичних догађаја и саветовали да се разговара са децом.

Редован информативни садржај *Око* концепцијски је такође подразумевао разговор у студију посвећен трагичним догађајима у анализираном периоду, од 3. до 9. маја. Ова емисија била је употпуњена укључењима репортера који су извештавали о стању повређених и окупљању грађана испред школе. У дану трагедије у школи, гост емисије био је, међу осталима, начелник ПУ за град Београд Веселин Милић. Емисија је започета његовом изјавом (сегмент конференције за новинаре) која је подразумевала име и презиме дечака, што је била ретка појава на првом програму Радио-телевизије Србије, док је новинарка малолетног нападача ословљавала иницијалима. Поред основних информација о пуцњави, проглашењу тродневне жалости, приказивања снимка привођења малолетног извршиоца злочина у школи (прекривеног лица јакном), говорило се о профилу малолетног нападача (примера ради, игнорисан), показиван је план школе и списак деце која га највише иритирају (приликом приказивања, план и списак нису били зумирани), уз пласирање података, попут тога да је малолетни извршилац злочина тренутно смештен у менталну психијатријску установу за малолетнике. У наредним издањима ове емисије, гости су неретко били педагози, психијатри, као и психолози, док су неке од тема биле копирање злочина, питање повратка у школу, враћању у рутину, као и одговорност наставника.

У оквиру редовног информативног садржаја *Шта радите бре?* такође су бележени прилози који су се посредно односили на почињене злочине, попут садржаја на тему хумане природе људи због давања крви, а такође је било речи о препоруци Уницефа¹⁰ на тему извештавања о трагичним догађајима.

¹⁰ https://admin.rts.rs/upload//media/2023/4/5/17/27/287/1405390/Preporuke_za_izvestavanje_o_masovnim_pucnjavama.pdf

ИЗВЕШТАВАЊЕ О МАСОВНИМ УБИСТВИМА У ООШ „ВЛАДИСЛАВ РИБНИКАР“, ДУБОНИ И МАЛОМ ОРАШЈУ

РТВ Пинк

АНАЛИЗА ПРОГРАМА ЗА ПЕРИОД 03.05.2023 – 09.05.2023.

РТВ Пинк извештавала је о масовним убиствима која су се догодила 3. и 4. маја 2023. године у Огледној основној школи "Владислав Рибникар" и селима Дубона и Мало Орашје у оквиру свог редовног информативног програма, као и путем специјалних емисија, посвећеним искључиво овим трагичним догађајима. Услед два почињена масакра и тродневне жалости која је потом проглашена на територији целе државе, уобичајена програмска шема ове телевизије била је измењена, пре свега на начин да је изостало приказивање ријалити и забавних формата, док су садржаји информативног карактера који су се бавили темом масовних убиства преовладавали целокупним програмом. РТВ Пинк директно је преносила ванредне конференције за медије Председника Републике Србије, као и ресорних министара и начелника Полицијске управе за град Београд, сазиване поводом трагедија које су се догодиле (3. и 5. маја 2023. године).

РЕДОВНЕ ИНФОРМАТИВНЕ И СПЕЦИЈАЛНЕ ЕМИСИЈЕ

Прве информације о пуцњави у школи пласиране су током редовног јутарњег програма, најпре путем телефонског, а потом и видео укључења новинара са лица места, 3. маја. Убрзо након објављивања првих сазнања о злочину у школи, потом и, 5. маја, о злочину у Дубони и Малом Орашју, ови трагични догађаји постали су тематска окосница целокупног информативног програма РТВ Пинк. Поред извештавања са терена, прилози на тему почињених злочина углавном су бележени у форми разговора у студију са бројним појединцима разних струка и професија (психијатара, педагога, аналитичара, из сектора безбедности, адвоката, правника, новинара) који су их коментарисали и сагледавали из њима својствене перспективе.

Непосредно након пуцњаве у школи, извештавање новинара РТВ Пинк са лица места подразумевало је заштиту идентитета малолетног починиоца злочина и малолетних жртава, уз коришћење њихових иницијала и навођење извора дељених информација. Међутим, убрзо је уследило, у два наврата, пласирање идентичне непроверене информације; најпре у дану пуцњаве у школи, 3. маја, приликом укључења репортерке која је била испред Ургентног центра и извештавала о стању повређених, у етар је одаслата информација да је повређена наставница историје преминула, да би исто било пласирано и наредног дана, 4. маја, у поподневном издању емисије *Национални Дневник*.

Непосредно пре пласирања вести о смрти повређене наставнице, 3. маја, новинар РТВ Пинк који је био испред ООШ „Владислав Рибникар“ и извештавао о најновијим сазнањима, известио је, између осталог, о стабилном стању наставнице, док је готово истовремено приказиван кајрон садржине да је наставница подлегла повредама. Ова информација демантована је оба пута, убрзо након пласирања, уз извињење РТВ Пинк. Такође, као непроверена информација у дану трагедије у школи, 3. маја, забележено је и навођење „јединице из историје“ као узрока злочина.

Извештавање са терена најчешће је подразумевало извештавање са места злочина, док су још често новинари извештавали са локација испред клиничких установа у којима су повређени у пуцњавама били смештени. Репортерска укључења подразумевала су, у првим навратима између осталог, дељење информација о привођењу обојице нападача, стању повређених, броју настрадалих¹¹, пореклу оружја из кога је пуцано, уз приказивање окупљања грађана испред школе у којој се догодио злочин¹², као и паљења свећа и полагање цвећа у знак одавања почести страдалима. Такође, у анализираном периоду, од 3. до 9. маја, приказана је неколицина интервјуа ван студија, између осталог, са представницима Завода за трансфузију крви, као и Института за ментално здравље.

Разговори вођени у студију са бројним појединцима из разних домена подразумевали су широк спектар тема, међу којима су неретко биле и оне које су се непосредно односиле на злочине и починиоце истих, попут њихових објава на друштвеним мрежама; међу разматраним темама нашли су се и њихови психолошки профили¹³, кривична (не)одговорност малолетног извршиоца злочина у школи, његови одласци у стрељану, као и могући узроци почињених злочина. Са друге стране, бележени су разговори на тему породице, менталне зрелости и др.

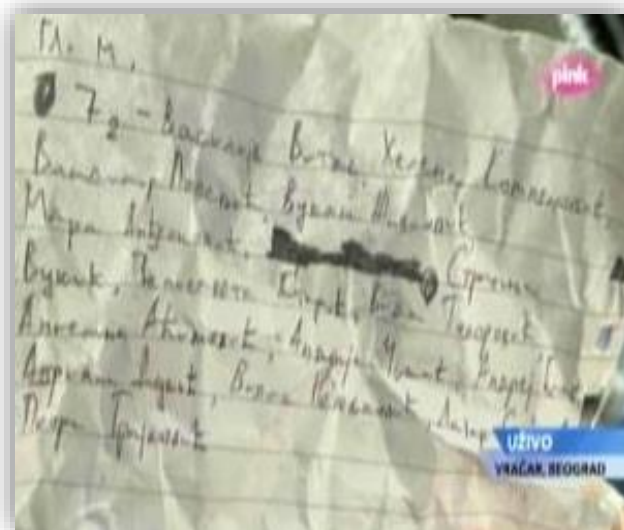
¹¹ Тачан број жртава објављен је након саопштења МУП-а, док је водитељка у студију навела да портали пишу да је осморо деце убијено. (3. мај)

¹² Приликом приказивања терена испред школе, уочено је повремено приказивање крупних кадрова присутних у стању шока, односно бола, испоставиће се неретко ближњих и родитеља жртава настрадалих у пуцњави у школи. (3. мај)

¹³ Дан након пуцњаве у школи, у оквиру најаве емисије *Ново јутро* забележено је да је у питању веома специфичан профил дечака нападача – амбициозан, свестран, вредан, радан, одличан ученик, али неприхваћен или неприлагођен, као и да ће последњу реч дати стручњаци. (4. мај)

РТВ Пинк

Редовна рубрика прелиставања штампе махом је обухватала приказивање насловних страна дневних штампаних медија на којима су били починиоци злочина, као и наслова који су се, из дана у дан, бавили овим актерима, с тим да је приказивање малолетног нападача подразумевало углавном замагљену или на други начин заштићену слику његовог лица.

Слика малолетног починиоца злочина у школи, такође заштићеног лица, повремено је бележена и у оквиру других садржаја (неретко у функцији тзв. „покривалице). Поред слика обојице нападача након привођења (лице малолетника било је прекривено јакном), забележено је приказивање нецензурисаних слика извршиоца злочина у Дубони и Малом Орашју, са његових профила на друштвеним мрежама. Уочена је неуједначена пракса приликом ословљавања малолетног нападача, па је тако, осим путем иницијала, повремено у програму РТВ Пинк ословљаван именом, односно презименом.

На програму РТВ Пинк, у периоду од 3. до 9. маја, приказано је више специјалних емисија информативног карактера које су биле посвећене искључиво трагичним догађајима. Ови вишесатни формати углавном су били реализовани путем разговора у студију са бројним саговорницима из различитих домена који су се смењивали током емисије (психијатри, аналитичари, војна лица, адвокати, новинари, запослени у сектору безбедности), као и путем укључења репортера који су извештавали са терена¹⁴

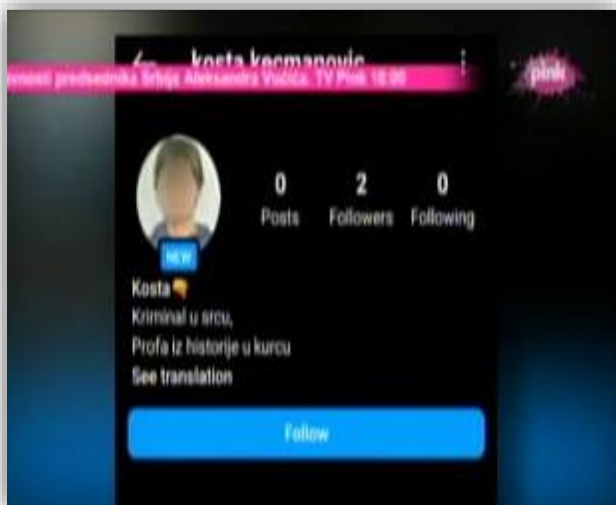
У оквиру специјалних емисија, разматране су разне теме попут кривичне (не)одговорности малолетног извршиоца злочина у школи, његових објава на друштвеним мрежама, безбедносног и образовног система, чувања оружја, улоге родитеља и породице, могућих узрока почињених злочина и др. Илустрације ради, током разговора са психијатром у студију коментарисана је наводна објава малолетног извршиоца злочина у школи (уз наведено име) на друштвеним мрежама од пре годину дана, те довођење исте у везу са хорор филмом *Прочишћење*, да би потом ова објава била бележена поново у оквиру прилога о "најсуровијем детету масовном убици у историји света који је починио масакр". Укључење репортера током специјалне емисије приказане у дану пуцњаве у школи, обухватило је и разговор са ученицима ООШ „Владислав Рибникар“¹⁵, махом на тему малолетног нападача; приликом приказивања овог прилога, идентитет ученика није био заштићен.

У оквиру специјалних формата на РТВ Пинк, забележено је приказивање исцртане мапе школе, као и списка деце који је малолетни извршилац злочина у школи саставио, приказан тако да су имена и презимена деце била читљива гледаоцима ("зумиран"), и на тај начин идентитети деце са списка били откривени јавности. Такође, бележена су и нагађања новинара о узроку пуцњаве у школи, попут "јединице из историје", а такође је приказан и "потресан снимак мајке чија је ћерка била на списку дечака нападача", како је најавила телевизија Пинк.

¹⁴ Примера ради, у дану трагедије у школи извештавано је са локације испред школе где су се окупљали грађани, полагали цвеће и палили свеће у знак одавања почasti настрадалима, потом здравствених установа у којима су повређени били смештени, као и Храма Светог Саве где су грађани дошли на помен настрадалима у пуцњави. Такође, бележена су укључења из места Вињиште где је ухапшен извршилац злочина у Дубони и Малом Орашју, као и Палате правде.

¹⁵ Ова анкета била је конципирана као осврт на реакције деце у школи након пуцњаве; између осталог, деца су говорила о извршиоцу злочина, приликом чега се могло чути: ...Био је добар дечко, фин, културан, зезали су га по школи...

Посебна пажња била је посвећена објавама малолетника на друштвеним мрежама који су пружали подршку малолетном починиоцу злочина у школи. Ови садржаји су приказивани и коментарисани у изразито негативном, односно критичком тону. Са друге стране бележени су и сегменти о неопходности разумевања дигиталних генерација, уз поруку да је потребно разговарати са децом. Такође, извештавано је о сличним случајевима у контексту потенцијалног копирања почињеног злочина.

Емисија *Тема дана* подразумевала је сличан концепт као и остали информативни садржаји на програму ове телевизије који су се бавили трагичним догађајима. Доминантну форму представљала је форма разговора у студију, док су међу бројним гостима били правници, адвокати, професори, политиколози и други. Поред оних које су се директно односиле на почињене злочине¹⁶ и нападаче, посебан акценат био је на темама у вези са оружјем, односно мерама Владе Републике Србије које су се тицале истог.

У оквиру редовних информативних прегледа *Минут два* и *Национални дневник* бележене су махом званичне информације, попут привођења нападача, као и родитеља малолетног нападача, доласку ресорних министара на место трагедије, отвореним линијама за пружање психолошке помоћи, мерама Владе, апелима и саопштењима Министарства унутрашњих послова. Неретко су бележене изјаве државних званичника и директора клиничких установа у којима су повређени били смештени о њиховом стању. Такође, извештавано је о случајевима имитирања злочина.

Током емисија вести и дневничких формата, углавном није откриван идентитет малолетног починиоца, као ни његових малолетних жртава, већ су коришћени њихови иницијали. Такође, уочено је повремено приказивање списка ученика који је малолетни извршилац злочина саставио, на начин да су имена и презимена деце са списка била учињена читљивим гледаоцима ("зумиран") и тиме њихови идентитети откривени јавности. Редовни информативни прегледи на програму РТВ Пинк обухватили су, између осталог, и неколицину тематских прилога, попут реакције ученика школе у којој се догодило масовно убиство, као и како је малолетник дошао до оружја и на тему историјата масовних убистава.

¹⁶ Током емисије *Тема дана* забележено реторичко питање водитеља: *Како изгледа кад неко пуца 57 пута?*

ИЗВЕШТАВАЊЕ О МАСОВНИМ УБИСТВИМА У ООШ „ВЛАДИСЛАВ РИБНИКАР“, ДУБОНИ И МАЛОМ ОРАШЈУ

Хепи ТВ

happy

АНАЛИЗА ПРОГРАМА ЗА ПЕРИОД 03.05.2023 – 09.05.2023.

На програму Хепи ТВ свакодневно је у оквиру редовних информативних садржаја извештавано о масовним убиствима која су се догодила 3. и 4. маја 2023. године у Огледној основној школи „Владислав Рибникар” и селима Дубона и Мало Орашје – у више пута дневно приказиваним дневничким и емисијама вести, односно формату *Телемастер*, као и вишечасовном јутарњем програмском блоку. Такође, готово сва издања поподневног садржаја *После ручка* била су тематски посвећена трагичним догађајима, док су у мањем обиму прилози на исту тему бележени још у оквиру емисије *Актуелности* и недељног ауторског формата *Ђурилица*. Ова телевизија преносила је ванредне конференције за новинаре Председника Републике, као и ресорних министара и начелника Полицијске управе за град Београд, сазиване поводом трагичних догађаја (3. и 5. маја 2023. године).

РЕДОВНЕ ИНФОРМАТИВНЕ ЕМИСИЈЕ

Емисије јутарњег програма *Рано јутро* и *Добро јутро Србија* реализоване су путем своје уобичајене колажне форме, с тим да су се тематски готово искључиво бавиле трагичним догађајима – поред редовних рубрика, неколицине прилога и укључења новинара који су извештавали о овим догађајима са терена, махом су подразумевале разговоре о злочинима са појединцима разних професија (психолози, психијатари, психотерапеути, из сектора безбедности, односно просвете, социолози, аналитичари, новинари, политиколози и други).

Приликом гостовања бројних саговорника, водитељи јутарњег програма често су, постављањем сугестивних питања, усмеравали ток разговора на теме које су се непосредно односиле на почињене злочине и извршиоце истих. Поред самих догађаја и нападача, коментарисане су њихове објаве на друштвеним мрежама, кривична (не)одговорност малолетног починиоца злочина у школи, његови одласци у стрељану, као и могућност утицаја секте, уз неретко нагађање мотива, односно узрока злочина. Непроверене информације махом су пласиране непосредно након почињених злочина из студија, као и приликом извештавања са терена. У дану трагедије у школи, иако брзо демантована, у етар је одаслата информација да је повређена наставница историје подлегла повредама и преминула у Ургентном центру, да би иста вест била подељена и наредног дана, 4. маја, током емисије *После ручка*. Такође, у дану пуцњаве у школи, током извештавања са терена пласирана је информација да је реакцију дечака изазвало то што је био под дејством наркотика, као и да је разлог пуцњаве ”јединица из историје”.

Пласирање непроверених информација забележено је и након масовног убиства у Дубони и Малом Орашју, 5. маја, када је, између осталог, водитељ известио да је нападач у пуцњави усмртио и своје рођаке, док је путем телефонског укључења новинарка ове телевизије поделила незваничну информацију да је нападач имао саучесника, да би се испоставило да је извршилац злочина насумично пуцао у људе које није познавао и сам извршио злочин.

У дану масакра у школи подељен је, како су навели, тонски снимак пуцњаве у ООШ „Владислав Рибникар“, који је бележен и наредних дана на програму Хепи ТВ. Такође, кроз неколико дана приказан је и видео снимак за који су навели да је „скинут“ са надзорних камера школе; на снимку је приказан дечак који пуца из пиштоља на децу око себе у учионици, да би након пар дана водитељи јутарњег програма изјавили да дугују да кажу да је претходно објављени снимак лажан, као и да се Министарство унутрашњих послова Републике Србије огласило тим поводом.

Редовна рубрика прелиставања штампе махом је обухватала приказивање насловних страна дневних штампаних медија на којима су били починиоци злочина, као и наслова који су се, из дана у дан, бавили овим актерима, с тим да је приказивање малолетног извршиоца злочина подразумевало углавном замагљену слику његовог лица. Наводно слике овог малолетника, непрепознатљивог, односно прекривеног лица, бележене су и током појединих разговора у студију. Примера ради, док је коментарисано одвођење малолетног нападача на „Airsoft“, односно „Paintball“ приказана је групна, потом и зумирана слика малолетног нападача и његовог оца са ових активности, како је навела Хепи ТВ.

Иако идентитет малолетног починиоца злочина испрва није откриван, касније је, уз друге познате податке попут школе коју похађа и година старости, повремено у програму било бележено и његово име, односно презиме, неретко праћено нешто мање званичним тоном извештавања. Такође, на екранима већих димензија у студију из кога је емитован јутарњи програм Хепи ТВ повремено су приказиване слике извршилаца злочина. Илустрације ради, током јутра, 5. маја, док још увек није био ухапшен осумњичени за масовно убиство у Дубони и Малом Орашју, приказиване су његове нецензурисане слике и снимци са друштвених мрежа. Његов идентитет постао је врло брзо познат јавности и он је надаље у програму ове телевизије повремено ословљаван именом и презименом.

Редовни информативни прегледи *Вести* и *Телемастер* подразумевали су значајним делом пласирање званичних информација, попут саопштења, као и апела Министарства унутрашњих послова, стања повређених, уписивања у књигу жалости, повратка у школу, предузетих мера државе након трагедија, оставке министра просвете, пружања психолошке подршке од стране надлежних установа. Бележена је вест о проглашењу тродневне жалости, као и саопштење Регулаторног тела за електронске медије у вези са усклађивањем програма током периода жалости.

У оквиру ових садржаја идентитет малолетног починиоца злочина најчешће није откриван, уз коришћење терминологије која углавном није нарушавала начело претпоставке невиности. Ипак, неуједначену праксу у вези са учешћем малолетника у програму осликава пример давања изјаве ученице ООШ „Владислав Рибникар“, непосредно након пуцњаве. Наиме, идентитет девојчице приликом првог приказивања прилога није био заштићен, док је при следећем био заштићен на начин да је лице девојчице било блуровано.

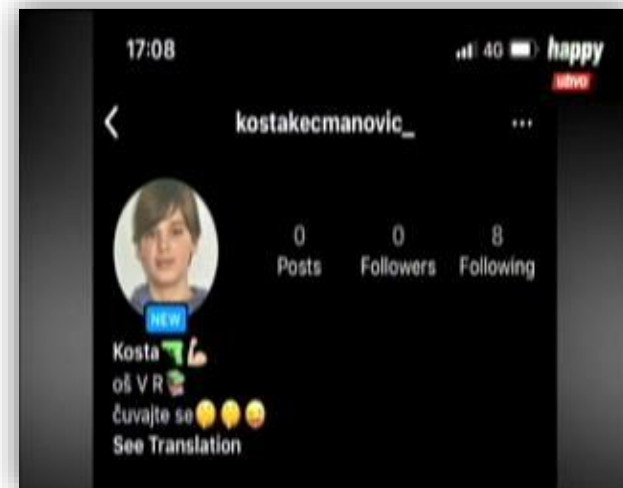

Хепи ТВ

Дневнички и садржаји емисија вести били су неретко употпуњени изјавама појединца који су коментарисали ове догађаје из свог угла, док је део издања ових емисија подразумевао реализацију и путем форме разговора у студију. У оквиру ових програмских сегмената забележена су гостовања појединаца из различитих домена (психолози, трауматерапеути, адвокати и други) који су сагледавали трагичне догађаје на њима својствен начин.

Значајан део издања емисије *После ручка* био је посвећен трагичним догађајима. Овај садржај подразумевао је форму разговора у студију са више саговорника из различитих домена који су коментарисали и сагледавали трагичне догађаје из сопствене перспективе (адвокати, аналитичари, психотерапеути, из сектора безбедности, психијатри, политиколози, и други). Поред самих злочина и њихових починиоца, честа тема биле су наводне објаве са друштвених мрежа малолетног нападача, као и објаве деце која су му пружала подршку и величала га, што је често осуђивано и коментарисано у изразито негативном контексту¹⁷. У оквиру ове емисије забележено је приказивање наводног аудио снимка пуцњаве у школи, док су неретко бележени натписи који су садржавали имена нападача.

У анализираном периоду, забележено је издање емисије у оквиру кога су гости били познаници настрадалих у трагичном догађају код Младеновца. Спецификум овог издања, између осталог, огледа се у изјави новинарке да су прављени пропусти у извештавању¹⁸, док је од стране појединих гостију указано на превелику пажњу која се даје дечаку нападачу. Такође, могло се чути да је већина информација која одлази у етар непроверена, као и да је потребно више веровати званичним саопштењима, а не интерпретацијама којима су медији склони.

¹⁷ Садржаји на друштвеним мрежама које су објављивали малолетници на тему величања малолетног извршиоца злочина често су приказивани и коментарисани у негативном тону и током других програмских садржаја попут јутарњег програма. Такође, Хепи ТВ је извештавала о реакцијама надлежних органа, који су реаговали поводом оваквих стручњака.

¹⁸ Водитељка емисије *После ручка*, између осталог, изјавила је да је уочена грешка ословљавања именом и презименом починилаца злочина, док су жртве ословљаване иницијалима, или представљане само као део грозне приче, како је наведено. Током овог издања коментарисан је херојски чин настрадале девојчице Еме која је стала испред нападача, уз више пута прочитано писмо њене мајке.

У оквиру емисије *Актуелности* забележен је мањи удео садржаја који су били посвећени трагичним догађајима. Примера ради, забележено је онлајн укључење политиколога који је похађао ООШ „Владислав Рибникар“. Међу разматраним темама биле су стрељане, породица, и др.

Такође, у оквиру редовног недељног ауторског формата *Ћирилица* забележено је 7. маја гостовање Председника Републике Србије. Одређени сегменти овог гостовања односили су се посредно на масовна убиства која су се догодила у држави те седмице, па је тако поред осврта на мере државе у циљу остваривања веће безбедности, посебан фокус био на проблему регулисања садржаја који се објављују на друштвеним мрежама, у вези са чим је забележено приказивање извесног снимка са друштвених мрежа, насилног карактера, у контексту навођења садржаја који је малолетни извршилац злочина у школи гледао.

ИЗВЕШТАВАЊЕ О МАСОВНИМ УБИСТВИМА У ООШ „ВЛАДИСЛАВ РИБНИКАР“, ДУБОНИ И МАЛОМ ОРАШЈУ

АНАЛИЗА ПРОГРАМА ЗА ПЕРИОД 03.05.2023 – 09.05.2023.

ТВ Прва извештавала је о масовним убиствима која су се догодила 3. и 4. маја 2023. године у Огледној основној школи “Владислав Рибникар” и селима Дубона и Мало Орашје у оквиру садржаја из своје редовне програмске шеме. Готово целокупан информативни програм, поготово у првим данима након пуцњаве у школи, био је посвећен теми почињених злочина – вишесатни садржај колажног карактера *Јутро*, поподневни формат *150 минута*, као и више пута дневно приказиване емисије вести. Прилози на тему масовних убиства бележени су и у оквиру редовних документарних садржаја *На месту злочина са Машаном*, потом *Експлозив*, односно *Експлозив специјал*. Ова телевизија директно је преносила ванредне конференције за новинаре Председника Републике Србије, као и ресорних министара и начелника Полицијске управе за град Београд, сазиване поводом трагичних догађаја (3. и 5. маја 2023. године).

ДНЕВНЕ ИНФОРМАТИВНЕ ЕМИСИЈЕ

Прве информације о пуцњави у школи пласиране су, 3. маја, током редовног јутарњег програма, када је пренета вест из другог медија, уз навођење извора¹⁹. Убрзо након објављивања првих сазнања о пуцњави у школи и следећег дана, 4. маја, о почињеном злочину у Дубони и Малом Орашју, ови догађаји постали су тематска окосница емисије *Јутро*. Поред укључења новинара који су извештавали са терена, програмски сегменти посвећени трагичним догађајима у највећој мери бележени су у форми разговора у студију са појединцима разних професија, који су их коментарисали и сагледавали из њима својственог угла.

Непосредно након почињених злочина, забележено је пласирање одређених непроверених информација, путем извештавања из студија, као и са лица места. Примера ради, у дану пуцњаве у школи, поред извештавања о самој пуцњави, привођењу малолетног нападача, доласку ресорних министара на место злочина, као и уопште стању испред школе, у етар је одаслата незванична информација да је повређена наставница подлегла повредама и преминула у Ургентном центру.

¹⁹ Прва вест о пуцњави у школи на ТВ Прва била је да је четрнаестогодишњи ученик седмог разреда убио чувара и да има повређених (наведени извор: *Телеграф*). (3.мај)

Објављивању ове вести претходили су натписи на екрану да је наводно убијена учитељица, док је новинарка ТВ Прва са терена навела да су информацију о смрти наставнице добили од колега са других телевизија. Нешто касније, на програму ове телевизије изјављено је да су пласирану информацију потврдили и родитељи који су били испред школе²⁰.

Непосредно након пуцњаве у школи, пласирана је и непроверена вест о хапшењу још једног лица, поред дечака који је пуцао, недуго потом да је реакцију малолетног извршиоца злочина изазвало то што је био под дејством наркотика, као и да је могући узрок била јединица из историје, за шта је нешто касније новинар из студија навео као извор *Блиц*. Из часа у час, објављивани су различити подаци о броју повређених и настрадалих у овој пуцњави²¹, док је након масовног убиства у Дубони и Малом Орашју, водитељ известио да је нападач усмртио и своје рођаке, да би се нешто касније испоставило да је извршилац злочина насумично пуцао у људе које није познавао.

Прва укључења новинара са лица места, обухватила су и интервју са ученицом школе у којој се догодио злочин, да би потом био забележен и разговор са њеном мајком. Разговор са девојчицом која је била потписана као очевидац пуцњаве, између осталог, подразумевао је питања о дечаку нападачу, док је њено име било наведено приликом најаве репортерке, а слика није била цензурисана. Сегменти овог интервјуа, попут дела у оквиру кога ученица говори да је малолетни нападач био добар и миран дечко, бележени су касније и у оквиру других прилога који су се тицали пуцњаве, с тим да је лик девојчице углавном био заштићен приликом каснијих приказивања (замагљена слика), док је њено име поново било навођено.

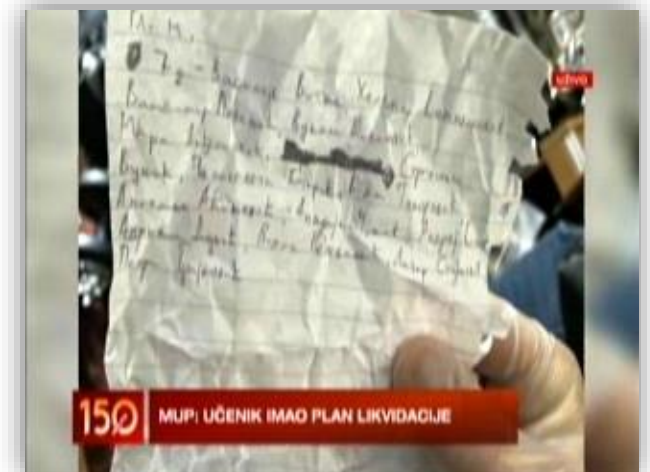

²⁰ Непосредно након пласирања незваничне информације о смрти наставнице, приказан је краћи и интервју са председником општине Врачар који је, између осталог, изјавио да је наставница међу повређенима. Такође, неколико сати касније у поподневној емисији *150 минута* водитељи су изјавили да су медији раније пренели вест да је повређена наставница преминула, те да су сазнали да је жива и да јој се боре за живот, известивши том приликом о њеном тренутном стању (3. мај).

²¹ У програму из студија је прокоментарисано да влада конфузија по питању тачних сазнања о броју повређених и настрадалих у пуцњави у школи (3. мај).

У оквиру јутарњег програма бележена су гостовања у студију, као и онлајн укључења појединаца различитих професија (психолога, особа из безбедносних структура, новинара, просветних радника) који су коментарисали трагичне догађаје и сагледавали их из сопствене перспективе. Разматране су теме попут одговорности, узрока, као и последица првог масовног убиства у школи у Србији. Међу примерима добре праксе забележени су прилози који су подразумевали приказивање бројева за психолошку помоћ, док је са друге стране сегмент прелиставања штампе подразумевао приказивање насловних страна штампаних медија на којима су се неретко могле видети слике обојнице нападача (углавном заштићен идентитет малолетног починиоца злочина у школи), као и сензационалистички наслови који су се, из дана у дан, бавили извршиоцима злочина.

Поподневни формат *150 минута* углавном се бавио трагичним догађајима и то претежно путем гостовања појединца из различитих домена (психолози, професори, стручњаци за безбедност) који су их коментарисали и сагледавали из њима својственог угла. У дану трагедије у школи, забележен је извесни списак ученика који је саставио малолетни извршилац овог злочина, приказан на начин да је био читљив гледаоцима, стога и идентитети деце са списка откривени јавности ("зумиран"), док се у истој емисији могло чути његово име и презиме. Такође, у оквиру овог формата приказан је наводни аудио снимак пуцњаве у школи, који су поред коментара да је реч о узнемирујућем садржају, пратили и други попут тога да га је евидентно направило неко дете током напада, као и они који су се тицали броја испалених метака ("за 30 секунди 40 пуцања"); снимак је потом бележен и на почетку одређених издања емисија вести, као и појединих документарних формата. Део ове емисије представљали су и апели грађанима (нпр. да се родитељи који нису још увек ступили у контакт са својом децом јаве у ПУ Врачар, за давање крви, односно да се покаже солидарност), као и одређени тематски прилози, попут ретроспективе трагедије у школи, као и уопштенији, налик прилозима који су били посвећени теми масовних пуцњава у свету.

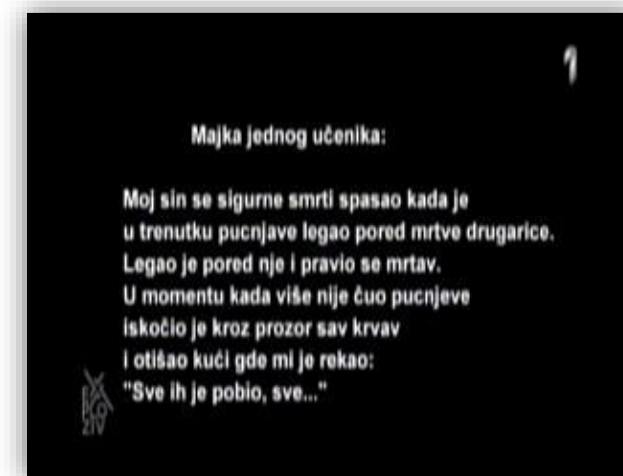
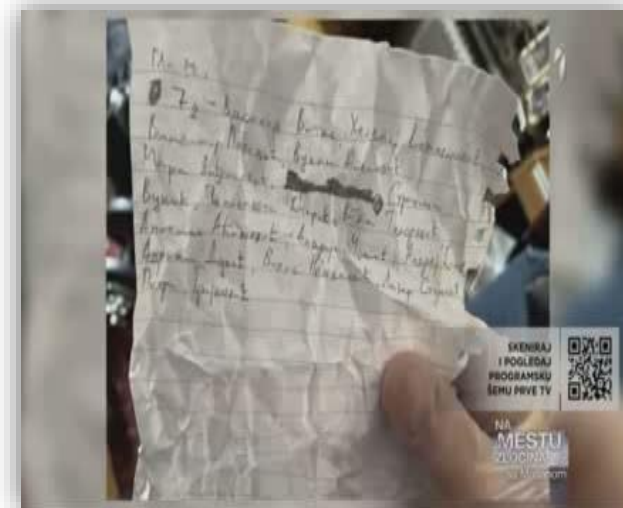

Емисије *Вести* махом су подразумевале пласирање званичних информација, попут извештавања о хапшењу обојице нападача, стању повређених, саопштењима, односно апелима Министарства унутрашњих послова грађанима (нпр. да се што пре у ПУ Врачар јаве родитељи који до тог тренутка нису ступили у контакт са својом децом, да се учини оружје недоступно деци, да се преда нелегално оружје које је у поседу грађана итд.), проглашењу тродневне жалости, са посебним акцентом стављеним на предложене/усвојене мере државе након трагичних догађаја. У оквиру ових садржаја бележена су укључења новинара који су извештавали са терена, односно испред ООШ "Владислав Рибникар" и клиничких установа у којима су повређени били смештени, што је у одређеним моментима подразумевало нешто мање званичан тон извештавања.

Приликом извештавања о самој пуцњави идентитет малолетног извршиоца злочина у школи углавном је био заштићен на начин да су коришћени његови иницијали, док је идентитет оца овог малолетника, приликом дељења његовог имена, био откривен. Дан након пуцњаве у школи, могло се чути да је малолетни нападач био добар, миран, тих, да је ишао на такмичења, док је такође преношене његове наводне изјаве након привођења, односно током саслушања, попут тога да је чекао управо дан трагедије како би извршио невиђени масакр.

ДОКУМЕНТАРНИ ПРОГРАМ

Трагични догађаји били су тема редовних документарних формата ТВ Прва. У дану трагедије у школи емисија *Експлозив* започета је наводним аудио снимком пуцњаве, док је целокупан садржај тог издања био посвећен трагичним догађајима. Бележене су изјаве званичника које су подразумевале откривање идентитета малолетног нападача, док је још приказивана изјава девојчице, која је као "очевидац" пуцњаве говорила о злочину у школи, приликом чега њен идентитет није био заштићен. Ови садржаје такође су подразумевали приказивање "зумираног" списка деце који је саставио малолетни извршилац злочина у школи.

ИЗВЕШТАВАЊЕ О МАСОВНИМ УБИСТВИМА У ООШ „ВЛАДИСЛАВ РИБНИКАР“, ДУБОНИ И МАЛОМ ОРАШЈУ

ТВ Б92

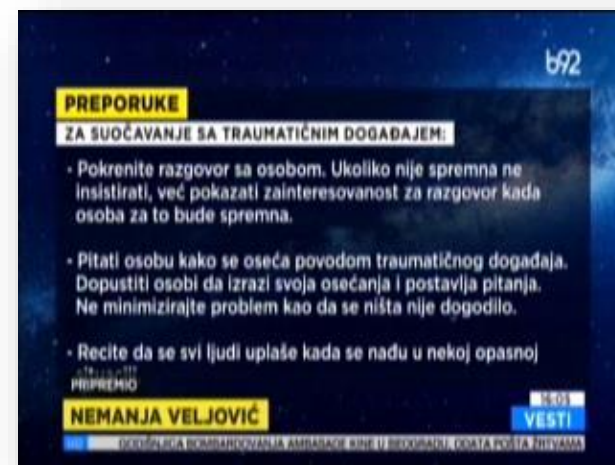
АНАЛИЗА ПРОГРАМА ЗА ПЕРИОД 03.05.2023 – 09.05.2023.

Телевизија Б92 извештавала је о масовним убиствима која су се догодила 3. и 4. маја 2023. године у Огледној основној школи „Владислав Рибникар“ и селима Дубона и Мало Орашје у оквиру свог редовног информативног програма – у више пута дневно приказиваним емисијама *Вести*, радним данима у поподневном ауторском садржају *Фокус* који је био реализован у форми разговора у студију, као и у недељној емисији *Осврт*, која је била посвећена искључиво трагичним догађајима. На програму ТВ Б92 приказане су две ванредне конференције за новинаре Председника Републике Србије сазване поводом трагедија, док је о првом обраћању ресорних министара и начелника Полицијске управе за град Београд, на најпре одржаној конференцији у Влади Србије након пуцњава у школи, известила новинарка ове телевизије, нешто касније, путем укључења са терена²² (3. и 5. маја 2023. године).

ДНЕВНЕ ИНФОРМАТИВНЕ ЕМИСИЈЕ

У периоду од 3. до 9. маја, емисије *Вести* подразумевале су свакодневне извештаје који су покривали различите аспекте трагичних догађаја, између осталог ставове, односно изјаве појединаца који су коментарисали ове догађаје, као и укључења новинара који су извештавали са терена, најчешће са локација испред ООШ „Владислав Рибникар“ и клиничких установа у којима су повређени у пуцњавама били смештени. Након објављивања првих сазнања о пуцњавама у оквиру првог редовног термина емисија *Вести* око поднева (3. и 5. маја), ови трагични догађаји постали су тематска окосница целокупног информативног програма ТВ Б92.

Теме које су се непосредно односиле на трагичне догађаје биле су међу најфреквентнијим (привођење нападача, број настрадалих, здравствено стање повређених, одавање почаста жртвама широм Србије и региона, изражавање саучешћа, помен настрадалима и сличне), с тим да се ова телевизија повремено бавила и питањима која су се посредно бавила темом почињених злочина и обухватала шири контекст трагедија, попут безбедносне проблематике и менталног здравља.

²² Током укључења новинарке која је извештавала о садржају конференције, приказивани су одређени сегменти са конференције, између осталог, изјава начелника полиције у оквиру које се чује име малолетног извршиоца злочина. (3. мај)

Током извештавања о масовним убиствима, посебан акценат стављен је на реакције власти и предузете мере државе након масовних убистава, услед чега су неретко преносене изјаве, односно саопштења државних органа и званичника, међу којима и информација о проглашењу тродневне жалости, као и различити апели грађанима (нпр. да чувају оружје на безбедан начин, контролишу дечије профиле на друштвеним мрежама, престану са лажним дојавама, предају нелегално оружје и други). Приказивани су бројеви телефона надлежних здравствених установа за пружање психолошке подршке, док се као пример добре праксе издваја прилог посвећен теми суочавања са трауматичним догађајима, односно начинима како помоћи деци у кризним ситуацијама, употпуњен приказом могућих реакција деце различитог узраста на стрес.

Непосредно након што су се трагедије догодиле, приликом првих укључења новинара који су извештавали са терена пласирана је неколицина незваничних, односно неповерених информација. Примера ради, у дану трагедије у школи, 3. маја, репортерка је као "окидач злочина" навела "јединицу из историје" коју је наводно добио малолетни извршилац злочина и, такође, известила да су приведена два ученика, иако је полиција привела само малолетног нападача. Даље, током репортерског јављања (5. маја) из места Вињиште у коме је ухапшен осумњичени за масовно убиство у Дубони и Малом Орашју, подељена је информација да је трагедији претходила свађа починиоца злочина са пријатељима, да би се испоставило да је нападач насумично пуцао и да није познавао своје жртве.

Исто у дану пуцњаве у школи, 3. маја, новинарка која је била испред Ургентног центра и извештавала о стању повређених, известила је у поподневним часовима, између осталог, о сазнању да је професорка историје жива, иако су се, како је навела, у медијима појавиле информације да је мртва. Ова телевизија претходно није објавила вест о смрти наставнице.

Неуједначену праксу у вези са учешћем малолетника у програму ТВ Б92 илуструје пример приказивања изјаве ученице ОШ "Владислав Рибникар" непосредно након трагедије која се догодила у тој школи, 3. маја, у оквиру емисија *Вести*. Најпре, приликом приказивања овог садржаја у оквиру кога девојчица говори о трагичном догађају, између осталог и о малолетном починиоцу злочина, забележено је њено име и нецензурисана слика, да би већ приликом следећег приказивања лице девојчице било замагљено, односно блуровано и на тај начин њен идентитет био заштићен.

Извештавање о малолетном извршиоцу злочина у школи најчешће је подразумевало навођење његових иницијала, с тим да је у програму повремено бележено име, презиме, као и занимање његовог оца који је убрзо након привођења малолетног нападача и сам био приведен, што је такође била тема извештавања на програму ТВ Б92. Такође, поред навођења иницијала извршиоца злочина у Дубони и Малом Орашју, у неколико наврата забележено је његово име и презиме (нпр. током емитовања вести о његовом саслушању и признавању злочина); приказивана је његова нецензурисана фотографија из полицијског возила направљена непосредно након привођења, док је на овој/другим сличним фотографијама направљеним истом приликом, током појединих приказивања која су уследила његов лик био блурован.

Извештавање о малолетнику који је пуцао у школи, често је било праћено приказивањем снимака његовог привођења (том приликом, лице му је било прекривено јакном), док на програму телевизије Б92 нису бележене његове слике, изузев током реализације рубрике прелиставања штампе у последњем дневном издању емисије *Вести*, око поноћи, која је подразумевала преглед насловних страна домаћих дневних штампаних медија, на којима су неретко били обојица извршиоца злочина (углавном блурованог, односно, на други начин, заштићеног лица) и наслова који су се, из дана у дан, бавили овим појединцима.

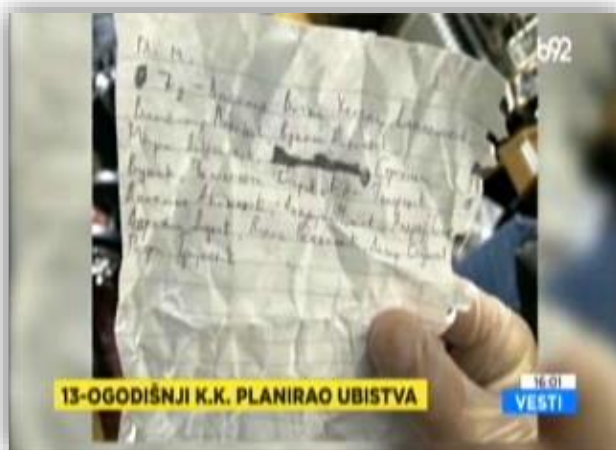
Такође, на програму ТВ Б92 повремено је бележено преношење наводних изјава малолетног извршиоца злочина након његовог привођења. Примера ради, дан након пуцњаве у школи, 4. маја, пренета је изјава, како је наведено "убице тинејџера" са саслушања, узета у присуству социјалног радника, да је намерно изабрао дан 3. мај за извршење злочина, јер је знао да ће школа бити пуна.

У више наврата у оквиру редовних информативних емисија *Вести* и *Фокус* (у функцији тзв. „покривалице“) забележено је приказивање извесног списка ученика који је малолетни извршилац злочина у школи саставио, приказан на начин да су имена и презимена деце са списка била читљива гледаоцима (посредством „зумирања“) и тиме њихови идентитети били учињени препознатљивим јавности

Такође, ТВ Б92 објавила је и наводни аудио снимак пуцњаве у школи, који је најављен на следећи начин: *...Овако је јуче почео дан у Основној школи "Владислав Рибникар". Овај тонски снимак бележен је другог дана од пуцњаве у школи, 4. маја, на почетку емисија Вести и садржаја Фокус, да би нешто касније био забележен као део прилога на тему масовног убиства у школи, који су припремили новинари ове телевизије.*

Извештавање о масовним убиствима било је део и спортске рубрике у оквиру које су бележени изрази саучешћа.

Емисија *Фокус* реализована у форми разговора у студију радним данима, махом се тематски бавила трагичним догађајима, подразумевајући гостовања бројних појединаца различитих професија (из редова безбедносних структура, професора, новинара, адвоката, социолога, психолога). Током ових разговора, разматрано је питање одговорности, као и могући утицај различитих фактора, попут видео игара, одвођења малолетника у стрељану, са посебним акцентом на улогу породице, као и на значај превенције и јачање педагошке подршке.

Недељно издање емисије *Осврт* приказано током анализираниог периода, било је у потпуности тематски посвећено овим догађајима (7. мај). У оквиру ове емисије подршка малолетном починиоцу злочина од стране деце на друштвеним мрежама осуђивана је и коментарисана у изразито негативном тону, док су такође бележени програмски сегменти у оквиру којих је истакнута важност извештавања медија о трагичним догађајима и окидаче који могу подстаћи друге особе на злочине.

/// поглавље

Завршно поглавље

ЗАВРШНА РАЗМАТРАЊА И ПРЕПОРУКЕ

Служба за надзор и анализу Регулаторног тела за електронске медије (РЕМ) израдила је анализу извештавања о масовним убиствима која су се догодила 3. и 4. маја 2023. године у Огледној основној школи „Владислав Рибникар“ на Врачару и селима Дубона и Мало Орашје, у непосредној близини Младеновца и Смедерева. У периоду од 3. до 9. маја 2023. године праћени су целокупни 24-часовни програми и анализирани програмски садржаји пет предметних пружалаца медијске услуге: Први програм Републичког јавног сервиса – РТС 1 и четири комерцијална пружаоца медијске услуге са покривањем целокупне територије Републике Србије (РТВ Пинк, Хепи ТВ, ТВ Прва и ТВ Б92). С обзиром на околност да се предметни пружаоци медијских услуга концепцијски међусобно разликују, анализа је обухватила програмске садржаје појединачних ПМУ, што је, коначно, пружило могућност за формирање ”платформе“ за уочавање адекватног, односно, неадекватног начина извештавања о трагичним догађајима. Сразмерно шоку након два масовна убиства која су се догодила у свега два дана на територији Београда и оближњег Смедерева, као и величини трагедије која је погодила, не само породице и ближње жртава, већ и читаво друштво, на програмима свих предметних ПМУ уочен је висок степен интересовања за ове догађаје, што је резултирало високом заступљеношћу програмских садржаја који су били посвећени извештавању о трагичним догађајима. Прилози на тему почињених злочина махом су бележени у оквиру редовних, али и специјалних формата информативног карактера посвећеним искључиво трагедијама које су се догодиле, док је неколицина садржаја на ову тему забележена и оквиру редовних документарних садржаја појединих телевизија које су биле обухваћене овом анализом. На тему ових догађаја најчешће су извештавали новинари са терена и путем разговора у студију.

Сви анализом обухваћени медији преносили су ванредне конференције за медије Председника Републике, као и ресорних министра и начелника Полицијске управе за град Београд, сазиване поводом трагичних догађаја (3. и 5. маја 2023. године) које су подразумевале одређене информације о овим догађајима и начину извршења злочина. Ипак, непосредно након приказивања ових садржаја, на програмима свих комерцијалних телевизија са националним покривањем забележено је приказивање извесног списка деце који је саставио малолетни извршилац злочина у ООШ „Владислав Рибникар“, на начин да су имена и презимена деце са списка била читљива и тиме учињена препознатљивим гледаоцима (посредством ”зумирања“) – идентитети деце са списка били су откривени јавности. Поред овог пропуста, у анализираном периоду, забележени су и други, попут пласирања непроверених информација приликом извештавања о трагедијама које су се догодиле, потом спекулације о узроцима ових догађаја, а такође је примећено да новинари нису у свим приликама посветили довољну пажњу извештавању о масовним убиствима, односно да нису водили у потпуности рачуна о правима оних који су најпре погођени овим трагедијама и заштити једне од најосетљивијих категорија која, сразмерно томе, ужива највећи могући степен заштите у области пружања медијских услуга – малолетника. На основу овог истраживања, те уочених пропуста ПМУ током извештавања о трагичним догађајима, али и примера који представљају адекватан начин извештавања, стручна служба Регулатора издвојила је неколицину акцената који се могу сматрати пожељном, односно, непожељном праксом током информисања јавности о масовним убиствима.

УОЧЕНИ ПРИМЕРИ КАКО НЕ ТРЕБА ИЗВЕШТАВАТИ О МАСОВНИМ УБИСТВИМА

1. **ПЛАСИРАЊЕ НЕПРОВЕРЕНИХ ИНФОРМАЦИЈА** – непосредно након трагичних догађаја у ООШ „Владислав Рибникар“, Дубони и Малом Орашју, махом приликом првих укључења новинара који су извештавали са лица места, 3. и 5. маја, уочено је пласирање неколицине непроверених информација на програмима предметних комерцијалних телевизија са националним покривањем. Наиме, пласиране информације за које се, потом, испоставило да нису биле истините, тицале су се углавном појединости у вези са извршеним злочинима, попут нагађања њиховог мотива, односно узрока, саучесништва, броја жртава, али и објављивања нетачних сазнања о смрти особе повређене у пуцњави у ООШ „Владислав Рибникар“. Забележене пласиране информације биле су одликоване различитим степеном тежине могућих последица. Као посебно проблематична информација одаслата у етар издваја се објављена вест о смрти повређене наставнице коју су пренеле три комерцијалне телевизије са националним покривањем (РТВ Пинк, Хепи ТВ и ТВ Прва) у дану трагедије у школи, 3. маја. РТС 1 и ТВ Б92 нису пренеле ову информацију, и у оквиру програма ових телевизија забележени су коментари новинара да они немају сазнања о смрти наставнице, како су пренели одређени медији. Иако су ову информацију, убрзо након објављивања, демантовали сви наведени медији који су је пренели, од посебне важности је да приликом информисања јавности о трагичним догађајима пружаоци медијских услуга буду свесни сопствене одговорности и да воде рачуна о осетљивости датог тренутка, те да у складу са тим, износе искључиво проверена и потврђена сазнања, док је у случају преузимања информација из другог медија, важно да користе поуздане изворе и експлицитно наводе одакле су пласиране информације преузете.

2. **СЕНЗАЦИОНАЛИСТИЧКЕ ФОРМЕ ИЗВЕШТАВАЊА** – приликом информисања јавности о овим трагичним догађајима, сви комерцијални ПМУ са националним покривањем (РТВ Пинк, Хепи ТВ, ТВ Прва и ТВ Б92) на моменте су прибегавали одређеним тзв. сензационалистичким формама извештавања, које нису у складу са професионалним и етичким медијским стандардима. Међу најспорнијим уоченим, јесте приказивање извесног списка деце који је малолетни починилац злочина у ООШ „Владислав Рибникар“ саставио пре извршења злочина, на начин да су имена и презимена малолетника са списка приликом приказивања била читљива и тиме учињена препознатљивим јавности (списак био је „зумиран“ и углавном бележен у форми тзв. покривалице током приказивања прилога посвећеним почињеним злочинима). Од предметних пружалаца медијске услуге, једино РТС 1 није приказала списак на наведени начин. Овај поступак посебно је споран због откривања идентитета деце са списка јавности, будући да национална медијска регулатива препознаје малолетнике као једну од најосетљивијих категорија друштва која ужива највећи могући степен заштите у области пружања медијских услуга. Такође, приказивање списка деце проблематично је и због могућности имитирања начина извршења злочина. Стога, приликом информисања јавности о трагичним догађајима од изузетне важности је да ПМУ избегавају извештавање о начину извршења злочина и појединостима које прате почињене злочине, већ је са друге стране препоручљиво да посебну пажњу посвете жртвама злочина и повређенима у нападима (укључујући и оне који нису повређени физички, али су задобили психолошке трауме услед трагичних, уједно и трауматичних догађаја), као и њиховим породицама и ближњима, те да воде рачуна да начин њиховог извештавања о овим догађајима не допринесе додатно њиховом болу и трауматизацији.

3. НЕУЈЕДНАЧЕНА ПРАКСА ПО ПИТАЊУ УЧЕШЋА МАЛОЛЕТНИКА У ПРОГРАМУ, ОДНОСНО ПО ПИТАЊУ ПРИКАЗИВАЊА МАЛОЛЕТНИКА – специфичност извештавања о овим трагичним догађајима огледа се, између осталог, у томе што је један од извршилаца злочина био и сам малолетан; осим повременим навођења имена, односно презимена малолетног нападача у ООШ „Владислав Рибникар“ у различитим ситуацијама (приликом извештавања са терена, током редовне рубрике прелиставања штампе, односно разговора у студију на тему трагичних догађаја од стране саговорника, али и самих новинара) на програмима комерцијалних телевизија са националним покривањем и са друге стране повременим навођења само иницијала његовог имена и презимена, неуједначена пракса по питању приказивања малолетника у програму уочена је и у оквиру других прилога у периоду 3. мај – 9. мај 2023. године. Наиме, приликом појединих приказивања изјава, односно интервјуа ученика, реализованих 3. маја, махом непосредно након трагедије у школи, идентитети ових малолетника нису били заштићени, док већ приликом појединих наредних приказивања јесу били (најчешће посредством блуровања слике лица). Приликом информисања јавности о трагичним и трауматичним догађајима, важно је да ПМУ процене примереност датог тренутка да се уопште интервјуишу, односно узимају изјаве од малолетних, али и других лица која се налазе у стању акутног шока, и која су на било који начин погођена трагичним догађајима, поготово у тренуцима непосредно након њиховог одвијања. Иако је неспорно важно дати медијски простор преживелима, односно сведоцима оваквих догађаја да поделе своја осећања и мисли, тренуци непосредно након злочина одликовани су високим интензитетом помешаних осећања попут збуњености, страха, забринутости, панике, те услед тога не представљају најадекватнији моменат за реализацију таквих радњи. Такође, у вези са претходно наведеним, важно је да ПМУ имају на уму да лица млађа од петнаест година не могу да учествују у реконструкцији злочина, у складу са важећом националном регулативом.

4. АКЦЕНАТ НА ИЗВРШИОЦИМА ЗЛОЧИНА – током извештавања о овим масовним убиствима на појединим комерцијалним телевизијским каналима са националним покривањем (ТВ Пинк и Хепи ТВ) уочено је повремено приказивање објава извршилаца злочина са друштвених мрежа, од којих су одређене подразумевале слике самих нападача. Иако приказивање слика извршилаца злочина након привођења може допринети смањењу страха у јавности, што је, између осталог, било наведено путем коментара новинара приликом објављивања ових садржаја на, примера ради, програму РТС 1, приказивање слика извршилаца злочина у другим ситуацијама сматра се непотребним, често и непожељним, чак и када су приказане на начин да су идентитети нападача приликом њиховог објављивања заштићени (блуровано/замагљено, или на други начин заштићено лице). Такође, посебно спорни уочени програмски сегменти били су садржаји посвећени прелиставању штампе који су, готово по правилу, подразумевали из дана у дан приказивање слика извршилаца злочина (иако махом замагљеног, односно непрепознатљивог лика) и њихових имена, односно презимена (или иницијала неке од ових категорија) на насловним странама штампаних медија. Ови садржаји забележени су на свим телевизијским каналима које је израђена анализа обухватила. Програмски сегменти који су подразумевали извештавање о извршиоцима злочина повремено су подразумевали и кршење претпоставке

невиности, иако у случајевима који су се догодили 3. и 4. маја 2023. године одиста није било лако да се поштује ово начело, услед информација које су биле доступне јавности.

5. ИЗВЕШТАВАЊЕ НА НАЧИН КОЈИ МОЖЕ ИНСПИРАТИ ОСОБЕ СА СЛИЧНИМ ИДЕЈАМА – приликом информисања јавности о трагичним догађајима, између осталог, поред информација о начину извршења злочина у смислу приказивања плана школе и списка малолетника (са њиховим именима и презименима), које је малолетни извршилац злочина израдио претходно, учено је, илустрације ради, на програму РТВ Пинк у пар наврата коментарисање водитеља који су пребројавали број испалених метака који се чује на одређеним снимцима. Наиме, од посебне важности је да новинари избегавају превише детаљно описивање начина извршења злочина, графичке илустрације, као и навођење било каквих статистичких података, бројева или описа који могу инспирисати и навести особе са сличним идејама да почине злочине. Такође, описивање извршилаца злочина у суперлативу, попут израза „најсуровији“, „најмлађи“, „најјезивији“, „најбруталнији“ пракса је коју треба избегавати приликом извештавања о масовним убиствима.

6. ПРЕКОМЕРНО ИЗВЕШТАВАЊЕ О ТРАГИЧНИМ ДОГАЂАЈИМА – иако је разумљива и оправдана потреба за извештавањем о трагичним догађајима због високог степена интересовања јавности, као и законом гарантованог права да јавност зна, прекомерно и, такорећи, продужено извештавање о оваквим догађајима може бити контрапродуктивно. Важно је известити и информисати јавност благовремено и тачно, док учестало понављање већ објављених информација које се непосредно односе на извршене злочине не доприноси оздрављењу друштва, већ одлаже исто, поготово ако се информације односе на извршиоце злочина.

УОЧЕНИ ПРИМЕРИ КАКО ТРЕБА ИЗВЕШТАВАТИ О МАСОВНИМ УБИСТВИМА

1. ИЗВЕШТАВАЊЕ О ТРАГИЧНИМ ДОГАЂАЈИМА СА ПОСЕБНОМ ПАЖЊОМ – на свим програмима предметних телевизијских канала (РТС 1, РТВ Пинк, Хепи ТВ, ТВ Прва и ТВ Б92) извештавано је о трагедијама које су се догодиле 3. и 4. маја у складу са правом јавности да зна и буде обавештена. Поред редовног информативног програма на свим праћеним медијима и у оквиру документарних формата на појединим, овим догађајима била је посвећена и неколицина специјалних емисија на програму РТС 1 и РТВ Пинк; први приказани специјални формати уприличени поводом масовних убистава у Београду забележени су већ у поподневним часовима у дану трагедије у школи (3. маја). Ипак, приликом извештавања о трагичним догађајима неопходно је да пружаоци медијских услуга буду посебно обазриви приликом објављивања садржаја у вези са трагедијама и имају на уму да је од посебне важности извештавати на начин који неће додатно доприносити болу породица и пријатеља жртава, као и преживелих у овим догађајима, већ на начин који искључиво тежи да помогне оздрављењу целокупног друштва.

2. САГЛЕДАВАЊЕ ШИРЕГ КОНТЕКСТА ТРАГИЧНИХ ДОГАЂАЈА – током извештавања о масовним убиствима која су се догодила у мају 2023. године, акценат на менталном здрављу и безбедносној политици, као и инсистирање на превенцији током разговора са релевантним стручњацима из ових области представља пожељан начин извештавања медија о трагичним догађајима. Од посебног значаја је да ПМУ начином на који извештавају о масовним убиствима заправо доприносе едукацији целокупног становништва, па тако и њиховом излечењу и смањењу интензитета страха, а не да додатно утичу на њихов бол начином на који информишу јавност. Сагледавање различитих аспеката трагичних догађаја кроз разговор са релевантним стручњацима посебно доприноси разумевању трагедија на дубљи начин и омогућава стварање смисленијег јавног дискурса који није усмерен само на почињени злочин и извршиоца истог. Овакав начин медијског извештавања омогућава стварање "платформе" за предузимање превентивних поступака у циљу едукације јавности да препозна евентуалне сигнале које шаље одређена особа којој је потребна помоћ, али и да се предузму друге мере у циљу смањења могућности да се догоде друге трагедије у будућности. Овакви програмски сегменти у анализираном периоду забележени су на свим предметним ПМУ.

3. НАГЛАШАВАЊЕ КОМПЛЕКСНОСТИ ТРАГИЧНИХ ДОГАЂАЈА – иако се на програмима дела комерцијалних телевизија са националним покривањем могло чути да је „јединица из историје“, односно конзумација наркотика узрок почињеног злочина у школи (исповестило се да је реч о непровереним информацијама), на програмима предметних ПМУ током анализираног периода од 3. до 9. маја 2023. године повремено су се могли чути коментари да је неопходно имати мултифакторски приступ приликом разматрања трагичних догађаја, како од стране новинара, тако и од стране саговорника. Наиме, од посебне је важности приликом извештавања о трагичним догађајима да медији наглашавају да су масовна убиства готово увек резултат комплексне интеракције низа фактора, од којих је непосредни узрочник само једна од карика тог низа. Такође, приликом информисања јавности о трагичним догађајима од значаја је да медији не спекулишу о узроцима трагичних догађаја, и генерално не поједностављују позадину оваквих догађаја, те да нагласе да многобројни чиниоци утичу на одлуку да одређена особа почини масовно убиство.

4. УПУЂИВАЊЕ НА ПСИХОЛОШКУ ПОМОЋ – на већини програма телевизија које су биле обухваћене овом анализом уочено је приказивање прилога који су подразумевали бројеве телефона чијим позивањем се може добити стручна психолошка помоћ. У оваквим ситуацијама важно је понудити јавности, као и онима који су директно погођени трагедијама, алтернативу на који начин се могу изборити са осећањима које овакви догађаји доносе са собом. Такође, гостовања стручњака из домена менталног здравља и разговори на ову тему, посебно са психолозима, педагозима и психијатрима могу допринети отклањању стигме да су сви починиоци масовних убиства ментално оболеле особе, односно да су све ментално оболеле особе заправо потенцијални извршиоци масовних убиства. Ситуације попут трагичних догађаја од 3. и 4. маја 2023. године представљају трауму за колективно друштво, због чега је потребно да се чује глас стручњака које ће помоћи не само онима који су директно погођени овим догађајима, попут преживелих појединаца, породице и ближњих жртава, већ и читавој популацији.

5. **РЕТКО НАВОЂЕЊЕ ИМЕНА ПОЧИНИЛАЦА ЗЛОЧИНА** – Иако међу научним круговима не постоји консензус по питању медијског извештавања о масовним пуцњавама, поједине кампање попут *Don't Name Them*²³ и *No Notoriety*²⁴ предлажу чак потпуно изостављање имена нападача приликом извештавања о оваквим догађајима, као и детаља о њиховом животу и мотивима. Циљ оваквих кампања је, између осталог, да се избегне глорификација нападача, као и да се смањи могућност да услед повећаног медијског публицитета извршилац злочина постане такорећи херој, односно да се смањи могућност за копирање злочина који је предмет медијског извештавања. Илустрације ради, у анализираном периоду од 3. до 9. маја 2023. године на програму предметних пружалаца медијске услуге РТС 1, ТВ Б92 и ТВ Прва ретко је бележено име извршиоца злочина у ООШ „Владислав Рибникар”, као и извршиоца злочина у селима Дубона и Мало Орашје, док су се са друге стране на програму РТВ Пинк и Хепи ТВ повремено могла чути њихова имена.

6. **САОСЕЋАЊЕ СА ПОРОДИЦАМА И БЛИЖЊИМА НАСТРАДАЛИХ, КАО И СА ПОЈЕДИНЦИМА КОЈИ СУ ПРЕЖИВЕЛИ НАПАД** – извештавање о одавању почести жртвама забележено је на свим праћеним телевизијским програмима. Приказивања окупљених грађана који су дошли да положе цвеће и упале свеће доприноси развијању емпатије у друштву, с тим да је посебно важно поштовати оне који су у стању акутног шока због губитка. Наиме, иако важећи медијски регулаторни оквир не забрањује снимање особе која се налази у стању акутног шока услед губитка, непосредно након одвијања трагичних догађаја, новинар треба да покаже разумност и да објављује слике, односно снимке са места трагедије за које има дозволу и чије је приказивање у складу са етичким стандардима новинарске професије. Такође, приказивање добровољног давања крви и позивање на ову акцију бележено је на програмима свих предметних ПМУ у анализираном периоду, и такви прилози исто се тумаче као вид исказивања колективне саосећајности са повређенима.

7. **ДЕЉЕЊЕ ЛИЧНИХ ПРИЧА И ПОЗИТИВНИХ ПРИМЕРА** – иако је пажња целокупне јавности усмерена првенствено на трагичне догађаје непосредно након њиховог одвијања, дељење личних прича и позитивних примера доприноси својим дискурсом оздрављењу друштва погођеног трагедијом. Примера ради, на РТС 1 у оквиру емисије *Јутарњи програм* забележена је 4. маја прича разредног старешине Славољуба Стојадиновића из Велике Плана који је 2019. године спречио трагедију када је наоружан човек са одређеним психичким проблемима ушао у Економску школу и заробио ђаке. Дељењем оваквих прича, доприноси се стварању дискурса у оквиру кога ће истински хероји бити они који то заиста јесу, на супрот медијском извештавању које је фокусирано искључиво на извршиоце злочина и посвећује неоправдано енормну количину пажње овим актерима.

²³ <https://www.dontnamethem.org/>

²⁴ <https://nonotoriety.com/>

8. **АКЦЕНАТ НА ПРЕВЕНЦИЈИ** – након одвијања трагичних догађаја 3. и 4. маја 2023. године, на свим предметним медијима уочено је информисање јавности о безбедносним мерама, предузетим на нивоу државе. Извештавањем о поступцима који теже да допринесу већој безбедности и смање могућност да се поново догоде овакве трагедије, представљају пожељан дискурс приликом медијског покривања трагичних догађаја. Илустрације ради, у анализираном периоду од 3. до 9. маја 2023. године извештавано је о мерама државе које су имале за циљ такорећи "разоружавање" Србије путем предаје, како легалног, тако и нелегалног оружја грађана, потом о повећаном броју полиције који ће обезбеђивати школске установе, контроли рада стрељана и другим у циљу остваривања већег степена безбедности.

КАКО ТРЕБА РЕАГОВАТИ КАДА СЕ НАПРАВИ ГРЕШКА ТОКОМ ИЗВЕШТАВАЊА О МАСОВНИМ УБИСТВИМА

1. **ДЕМАНТОВАЊЕ НЕПРОВЕРЕНИХ ИНФОРМАЦИЈА КОЈЕ СУ ОДАСЛАТЕ У ЕТАР** – масовна убиства припадају категорији догађаја, који када се догоде привлаче енормну пажњу јавности, те је разумљива потреба новинара да извештавају о њима. Ипак, од посебне важности је да током обављања те значајне улоге новинари буду свесни сопствене одговорности и да информишу јавност у складу са етичким и професионалним стандардима. Најчешће у циљу да се што пре објаве сазнања у вези са трагичним догађајима, у етар се одашиљу информације добијене из различитих извора које нису у потпуности проверене, што неминовно ствара простор за прављење грешака, неретко ненамерних. У периоду од 3. до 9. маја 2023. године, уочено је да су информације које су се испоставиле неистинитим, пласиране најчешће приликом првих јављања новинара са терена након трагичних догађаја. Стога, приликом извештавања о трагичним догађајима неопходно је користити поуздане изворе и тежити тачном и истинитом информисању, поготово приликом дељења првих сазнања о трагедијама. Међутим, уколико дође до грешака приликом медијског извештавања и у етар буду одаслата сазнања за која се испостави да нису тачна, важно је да медији реагују брзо и одговорно, односно да што пре демантују нетачну информацију коју су пласирали претходно и тиме допринесу смањењу последица које одређена информација може да проузрокује. Такође, потребно је да медији упуте искрено извињење, како целокупној јавности због пласирања неистинитих сазнања, тако и директно онима који су највише погођени пласирањем неистините информације. Илустрације ради, РТВ Пинк је 3. и 4. маја 2023. године, приликом демантовања информације о смрти повређене наставнице, упутила посебно извињење породици повређене наставнице.

2. **УКАЗИВАЊЕ НА ПОГРЕШНЕ КОРАКЕ ТОКОМ ИЗВЕШТАВАЊА** – примера ради, у анализираном периоду од 3. до 9. маја 2023. године на програму Хепи ТВ током гостовања редитеља Драгослава Бокана у емисији *После ручка*, 6. маја, овај саговорник поменуо је херојски чин девојчице, односно јунакиње која је убијена у ООШ „Владислав Рибникар“ и која је претходно покушала да заустави извршиоца злочина; том приликом наведено је име и презиме настрадале девојчице, уз коментар да не би било лоше да га запамтимо, јер је величанствено то што је

урадила. Такође, два дана након поменутог гостовања, 8. маја, водитељка је током исте емисије изјавила да су приликом извештавања о трагичним догађајима прављене грешке, и да је махом извештавано о нападачу, уместо о жртвама. Ова новинарка је такође рекла да су увидели грешку објављивања пуног имена и презимена нападача, док су жртве представљане путем иницијала или само као део грозне приче, поновивши да је девојчица која је стала испред малолетног нападача херој и у више наврата прочитала писмо њене мајке. Међутим, у вези са тим, иако се често може чути да је током извештавања о масовним убиствима пожељно фокусирати се и извештавати о жртвама, уместо о нападачима, важећа национална медијска регулатива не препознаје наведено као дозвољену праксу у односу на случај који се догодио у школи, будући да предвиђа и гарантује највећи могући степен заштите идентитета малолетника.

Служба за надзор и анализу програма РЕМ-а